

De personele formatie en
de opleiding van professionals
in het jongerenpastoraat

Rapport nr. 492 april 2002

KASKI
drs. Joris Kregting
dr. José Sanders

RESPONZ
mr. Esther van Duuren

KASKI
onderzoek en advies over religie en samenleving

Toernooiveld 5
6525 ED Nijmegen
Postbus 6656
6503 GD Nijmegen

tel. 024 - 365 35 31
fax 024 - 365 34 85
www.ru.nl/kaski
info@kaski.ru.nl

Inhoudsopgave

Vooraf-----	3
Deel 1: Personele formatie ten behoeve van jongerenpastoraat in de bisdommen (KASKI)-----	5
1.1 Formatieplaatsen-----	6
1.2 Beleid-----	10
1.3 De invulling van het taakgebied -----	12
1.4 Vrijwilligers -----	14
1.5 De resultaten van de bisdommen samengevat -----	16
Bijlage bij deel 1: Verslagen van interviews met diocesane beleidsverantwoordelijken inzake jongerenpastoraat -----	17
Deel 2: Jongerenpastoraat in de theologische opleidingen (RESPONZ) -----	37
2.1 De vragenlijst -----	38
2.2 Resultaten per theologische opleiding -----	39
2.3 De resultaten van de theologische opleidingen samengevat -----	45
Samenvatting en enkele aandachtspunten-----	47

Vooraf

Op initiatief van de Bisschoppelijke Commissie Jeugd en Jongeren (BCJJ) – inmiddels als Landelijke Werkgroep Jongeren onderdeel van de beleidssector Catechese, Onderwijs en Jongeren - werd in 2000 de Werkgroep ‘Kadervorming’ ingesteld. Deze werkgroep heeft tot doel beleidsadviezen voor te bereiden ten behoeve van de Landelijke Werkgroep Jongeren en de bisdommen ten aanzien van de vorming en scholing van professionals en vrijwilligers in het jongerenpastoraat.

Hiertoe heeft de werkgroep een profiel ontworpen voor professionele en vrijwillige jongerenwerkers, een inventarisatie van het huidige cursusaanbod gemaakt, een curriculum ontworpen voor toerusting, vorming en scholing van jongerenwerkers en aanbevelingen geformuleerd ten behoeve van een adequaat vormings- en scholingsbeleid (een en ander werd weergegeven in de *Rapportage Werkgroep ‘Kadervorming’ van de BCJJ*, dd. 14-2-2001 alsmede de beleidsnota *Beleidsprioriteit Kadervorming in BCJJ/LWJ*, dd. 04-07-2001).

Als volgend onderdeel van haar werkzaamheden beziet de Werkgroep Kadervorming de personele formatie van de professionals in het jongerenpastoraat. Voor een nadere invulling van de deskundigheidsbevordering acht de werkgroep een goed zicht op het huidige functioneren van het professionele jongerenpastoraat noodzakelijk.

Aan het KASKI is - op initiatief van Mgr. dr. E. de Jong, beleidsverantwoordelijke bisschop voor de beleidssector Catechese, Onderwijs en Jongeren – door drs. W. de Boer, directeur Responz en lid van de werkgroep Kadervorming, verzocht hiertoe een onderzoek te verrichten.

Dit onderzoek geschiedde in samenwerking met Responz en bestaat uit twee delen. Het KASKI is verantwoordelijk voor de inventarisatie van de personele formatie van het jongerenpastoraat in de diocesen. Responz is verantwoordelijk voor de inventarisatie van de theologische opleidingen ter zake van professioneel jongerenpastoraat.

Het KASKI-onderdeel komt ten laste van het onderzoeksbudget vanuit de Interdiocesane Rekening en is als zodanig besproken in en goedgekeurd door de Begeleidingscommissie voor Kerkelijke Statistiek en Onderzoek (vergadering dd. 6-11-2001).

Deel 1: Personele formatie ten behoeve van jongerenpastoraat in de bisdommen (KASKI)

In dit deel, uitgevoerd door het KASKI, wordt van ieder bisdom in kaart gebracht hoeveel formatieplaatsen er binnen het jongerenpastoraat aanwezig zijn (op diocesaan, dekenaal en parochieel niveau), welke taken de jongerenwerkers uitvoeren, of zij hiertoe opleidingen, cursussen en/of bijscholing hebben moeten en kunnen volgen en wat de beleidsplannen zijn voor de nabije toekomst. Ook is er nagegaan in hoeverre er in de bisdommen studentenpastoraat aanwezig is en welke rol vrijwilligers binnen het jongerenpastoraat spelen.

Per bisdom heeft er een gesprek plaatsgevonden met de beleidsverantwoordelijke(n) voor het jongerenpastoraat, dat wil zeggen diegenen die zich op diocesaan niveau bezig houden met het beleid en de organisatie van het jongerenpastoraat. Eerst volgt er een algemeen beeld van de situatie van het jongerenpastoraat in de verschillende bisdommen. Daarna volgen in de bijlage de verslagen van de gesprekken in de afzonderlijke bisdommen. Deze verslagen zijn ingezien en in sommige gevallen aangevuld door de geïnterviewden.

1.1 Formatieplaatsen

In veel bisdommen kan niet exact worden berekend hoeveel professionals zich in de parochies met jongerenpastoraat bezig houden. Dit geldt met name voor de arbeidsplaatsen op parochieel niveau. Binnen parochies of samenwerkingsverbanden van parochies is men vaak zelf verantwoordelijk voor de verdeling van taken. Op diocesaan niveau is dan niet altijd duidelijk óf er in de parochies iemand een opdracht of taak heeft inzake jongerenpastoraat en in hoeverre de opdrachten en taakstellingen ook daadwerkelijk gerealiseerd worden. Daarom is door degenen die als gesprekspartner hebben gefungeerd (allen werkzaam op diocesaan niveau) veelal een schatting gegeven van het aantal pastores die zich op lokaal niveau bezig houdt met het jongerenpastoraat.

In tabel 1.1 wordt een overzicht gegeven van het aantal formatieplaatsen op diocesaan niveau.

Tabel 1.1 - Formatieplaatsen op diocesaan niveau.

bisdom	formatieplaatsen op	
	diocesaan niveau	opmerkingen
Groningen	0,3 fte	er is 1,0 fte voor zowel de onderdelen onderwijs, catechese en jongerenpastoraat, uitgevoerd door twee medewerkers
Utrecht	0,8 fte	- 0,6 fte voor diocesane pastorale dienstverlening jeugd en jongeren - 0,2 fte op projectbasis (bisdombrede jongerenmanifestatie/vormseldag), uitgevoerd door iemand van Responz
Haarlem	1,0 fte	- 0,6 fte uitgevoerd door een pedagogische medewerkster - 0,4 fte uitgevoerd door een priester
Rotterdam	1,0 fte	één fulltime medewerker
Breda	0,5 fte	één medewerker van het DPC die zich speciaal inzet (halftime) voor het jongerenpastoraat
's-Hertogenbosch	-	er is één vicaris met het jongerenpastoraat als aandachtsveld
Roermond	2,4 fte	- 1,0 fte voor diocesaan jongerenwerk (vanaf 01-02-2002) - 0,4 fte voor organisatorisch en secretariael werk - 0,4 fte, tienerwerkster jongerenpastoraat (in combinatie met 0,6 fte voor catechese en vorming) - 0,2 fte, aalmoezenier, formeel aangesteld als kapelaan - 0,4 fte, aalmoezenier, diocesaan afdelingshoofd jongerenpastoraat

De bisdommen Groningen, Utrecht, Rotterdam, Haarlem, Breda en Roermond hebben minimaal één diocesane jongerenwerker. De formatieplaats is soms verdeeld over meerdere personen. De jongerenwerker houdt zich, meestal parttime, bezig met de inhoudelijke, organisatorische en ondersteunende onderdelen van het jongerenpastoraat. Hij of zij maakt deel uit van landelijke overlegorganen, organiseert grote diocesane en landelijke activiteiten en vormt de

contactpersoon en spil van het netwerk van jongerenwerkers op dekenaal en parochieel niveau binnen een bisdom.

In het bisdom Roermond is duidelijk het grootste aantal professionals actief in het jongerenpastoraat en zij hebben tezamen ook het meeste aantal uren te besteden (2,4 fte).

In het bisdom 's-Hertogenbosch is op diocesaan niveau geen professional werkzaam in het jongerenpastoraat. In dit bisdom ligt de verantwoordelijkheid van het jongerenpastoraat bij diegenen die er in de parochies direct bij zijn betrokken.

In de tabel 1.2 is weergegeven hoeveel beroepskrachten er actief zijn binnen de verschillende dekenaten van de bisdommen.

Tabel 1.2 - Formatieplaatsen op dekenaal niveau.

bisdom	formatieplaatsen op dekenaal niveau	Opmerkingen
Groningen	-	geen formatieplaatsen aanwezig
Utrecht	2,1 fte	- 1,0 fte verdeeld over de dekenaten Twente-Noord en Twente-Zuid - 0,6 fte in het dekenaat Salland - 0,5 fte in het dekenaat Montferland, gedetacheerd aan jongerenbureau Lava
Haarlem	1,7 fte	- 1,0 fte in het dekenaat Hilversum - 0,4 fte in het dekenaat Hoorn - 0,3 fte in het dekenaat Zaanstreek/Purmerend (onderdeel van een fulltime formatieplaats met ook andere taakgedeelten)
Rotterdam	1,0 fte	- 0,5 fte in het dekenaat Vliethaghe - 0,5 fte in het dekenaat Het Groene Hart - één vacature
Breda	0,3 fte	de jongerenwerker van het dekenaat De Baronie heeft ook functies in het jongerenpastoraat van een parochie en van de stad Breda (tezamen 1,0 fte)
's-Hertogenbosch	-	5 pastors die binnen een regio het jongerenpastoraat als taakveld hebben (zie tabel 3)
Roermond	-	geen formatieplaatsen aanwezig

In de bisdommen Roermond, Groningen en 's-Hertogenbosch zijn er geen dekenale jongerenwerkers actief. In de bisdommen Haarlem, Utrecht, Rotterdam en Breda zijn er wel bepaalde dekenaten met eigen jongerenwerkers. In die dekenaten is de jongerenwerker dan meestal parttime in dienst.

In de dekenaten is vaak wel de wens aanwezig om jongerenwerkers aan te stellen maar in de meeste bisdommen is het onmogelijk deze in zijn geheel in vervulling te laten gaan. In heel wat

dekenaten zijn er plannen om een eigen jongerenwerker aan te stellen maar het ontbreekt vaak aan de financiële middelen, adequaat personeel en een breed draagvlak.

In tabel 1.3 worden het aantal formatieplaatsen in het jongerenpastoraat weergegeven. In veel bisdommen is het een schatting van het aantal beroepskrachten dat, meestal parttime, werk voor het jongerenpastoraat uitvoert.

Tabel 1.3 - Formatieplaatsen op parochieel niveau.

bisdom	aantal parochies met een pastor die jongerenpastoraat als formele taakstelling of speciale opdracht heeft
Groningen	1 parochie (0,5 fte)
Utrecht	maximaal 10 parochies (allen parttime)
Haarlem	geen specifieke opdracht aan bepaalde pastores terzake van het jongerenpastoraat
Rotterdam	ongeveer de helft van de parochies/samenwerkingsverbanden
Breda	enkele parochies/samenwerkingsverbanden met parttime werkzaamheden (soms verdeeld over meerdere pastores)
's-Hertogenbosch	5 parochies (allen ongeveer 0,3 fte)
Roermond	geen specifieke opdracht aan bepaalde pastores terzake van het jongerenpastoraat

Binnen parochies en samenwerkingsverbanden zijn pastores meestal zelf verantwoordelijk voor de invulling van hun taakgebieden, en dus ook van het jongerenpastoraat. In de meeste pastorale teams worden de taken verdeeld, zonder inbreng vanuit het bisdom. De toegekende taakgebieden kunnen op eigen initiatief en inzicht worden uitgevoerd. Alleen in het bisdom Rotterdam is in een groot deel van de parochies of clusters van samenwerkende parochies een taakstelling van het jongerenpastoraat aanwezig.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de samenstelling van het studentenpastoraat in de verschillende bisdommen.

In alle bisdommen zijn studentenpastores werkzaam. In alle steden waar een universiteit of grote hogeschool aanwezig is blijkt er studentenpastoraat te zijn, of zijn er vacatures. Buiten het bisdom Breda zijn alle studentenpastores fulltime in dienst.

Tabel 1.4 - Formatieplaatsen in studentenpastoraat.

bisdom	formatieplaatsen in studentenpastoraat	Opmerkingen
Groningen	2,0 fte	2 studentenpastores in de stad Groningen
Utrecht	5,0 fte	Dekenaal georganiseerd - 1,5 fte in Arnhem (Arnhem en Wageningen) - 1,0 fte in Salland - 0,5 fte in Twente-Zuid (en een vacature voor 0,5 fte) - 2,0 fte in Utrecht-Oudenrijn
Haarlem	1,0 fte	1 of 2 studentenpastores in Amsterdam
Rotterdam	2,0 fte	- 1,0 fte in Leiden - 1,0 fte in Delft - 2 vacatures (beide 1,0 fte) in Den Haag en Rotterdam
Breda	1,0 fte	- 0,5 fte op Hoge School Brabant - 0,5 fte op Hoge School Zeeland
's-Hertogenbosch	6,0 fte	- 2,0 fte in Eindhoven (2 studentenpastores) - 2,0 fte in Nijmegen (2 studentenpastores) - 2,0 fte in Tilburg (2 studentenpastores)
Roermond	1,0 fte	1 studentenpastor in Maastricht

Het jongerenpastoraat blijkt in alle bisdommen een tamelijk klein taakgebied te zijn. Hoewel in alle bisdommen het belang van jongerenpastoraat wordt onderschreven, is het aantal formatieplaatsen niet omvangrijk. Op diocesaan niveau zijn, voor de zeven bisdommen tezamen, in totaal zes fulltime arbeidsplaatsen beschikbaar (6,0 fte). De diocesane medewerkers hebben met name inhoudelijke en organisatorische taken, zonder dat ze zich zelf echt met het jongerenwerk bezig te houden. Op dekenaal niveau zijn er in vier bisdommen jongerenwerkers actief (in de bisdommen Haarlem, Utrecht, Rotterdam en Breda); samen hebben ze 5,1 fte arbeidstijd te verdelen. Op lokaal niveau is het moeilijk een inschatting te maken hoeveel pastores het jongerenpastoraat als specifiek opdracht of taakgebied hebben. In de meeste parochies is er waarschijnlijk geen pastorale beroepskracht aanwezig die uitvoerende taken heeft in het jongerenpastoraat en komt de verantwoordelijkheid hiervoor terecht bij vrijwilligers. Er is wel beleidsaansturing maar dit is moeilijk te kwantificeren.

In vergelijking met het jongerenpastoraat zijn er in het studentenpastoraat relatief veel formatieplaatsen. In totaal komt dit neer op 18,0 fte, verdeeld over 15 onderwijsinstellingen (universiteiten of hbo's).

1.2 Beleid

Het beleid dat ten aanzien van het jongerenpastoraat wordt gevoerd verschilt van bisdom tot bisdom. Globaal zijn er twee hoofdlijnen te herkennen in de doelstellingen die de bisdommen hanteren. Enerzijds kan men een beleid voeren waarin het doel en de methode van het jongerenpastoraat zoveel mogelijk worden vastgelegd in een procedurele structuur, door middel van het aanstellen van pastorale beroepskrachten op zowel diocesaan, dekenaal als parochieel niveau. Het diocesaan en dekenaal beleid zet hoofdlijnen uit van wat er moet gebeuren en op welke manier het jongerenpastoraat moet worden uitgevoerd. Anderzijds kan men het jongerenpastoraat zoveel mogelijk uit handen geven aan de mensen die er op lokaal niveau mee te maken hebben. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het jongerenpastoraat ligt bij degenen die het jongerenwerk daadwerkelijk uitvoeren, zonder dat zij specifieke opdrachten krijgen van beleidsmedewerkers. Dit beleid kan ook worden getypeerd als het ‘voor en door jongerenprincipe’ of het ‘subsidiariteitsprincipe’ (wat in kleine eenheden, zoals parochies, gedaan kan worden, dient daar ook gedaan te worden). Er wordt door de bisdommen wel een richting gegeven van hoe werkzaamheden in het jongerenpastoraat moeten worden uitgevoerd maar het is aan de jongerenwerkers op lokaal niveau óf het ook wordt uitgevoerd (bij voldoende draagvlak). Zij dragen ook de verantwoordelijkheid over de werkzaamheden.

Sommige bisdommen hebben een combinatie van de twee soorten beleid. Er is dan vaak op diocesaan en dekenaal niveau enige structuur aanwezig in de vorm van formatieplaatsen en overlegorganen maar daarnaast zijn op parochieel niveau vrijwilligersgroepen vrij autonoom actief in het jongerenpastoraat. Men ziet vaak dat men de financiële mogelijkheden om het jongerenpastoraat structureel uit te breiden met pastorale beroepskrachten gering acht. Dit heeft tot gevolg dat het jongerenpastoraat op lokaal niveau met name wordt uitgevoerd door vrijwilligers.

Het bisdom Rotterdam heeft het meest uitgebreide netwerk van formatieplaatsen tot en met het parochiële jongerenwerk en heeft ook plannen om dit verder uit te breiden. Zo bestaat er een beleidsvoornemen van de Diocesane Beleidscommissie Jongerenpastoraat om in ieder dekenaat minimaal 0,5 fte voor jongerenpastoraat te creëren. Vanuit diocesaan en dekenaal niveau worden de pastorale beroepskrachten of de vrijwilligers in de parochies die zich met het jongerenpastoraat bezig houden aangestuurd en begeleid.

Hoewel het jongerenpastoraat in het aartsbisdom Utrecht prioriteit geniet heeft dit (nog) niet geleid tot de uitbreiding van het aantal formatieplaatsen. Het aartsbisdom wil de structurele omvang van het jongerenpastoraat uitbreiden maar ziet daartoe niet voldoende personele ruimte. In het aartsbisdom zijn wel twee jongerenbureaus actief die deelnemen aan diocesaan overleg en van daaruit op lokaal niveau activiteiten in het jongerenpastoraat ontplooiën.

Het bisdom Breda ziet onvoldoende financiële ruimte om een structureel netwerk van professionals op te zetten dat de verantwoordelijkheid en uitvoering van het jongerenpastoraat op zich neemt. Binnen de pastorale teams in de parochies of in clusters van samenwerkende parochies wordt besloten óf jongerenpastoraat een taakgebied wordt en hoe dit wordt ingevuld. In het bisdom zijn ook veel vrijwilligersgroepen actief die tamelijk autonoom zijn, dat wil zeggen dat zij activiteiten organiseren zonder aansturing van buiten af.

Het bisdom Groningen heeft maar een klein formatieplan met daarbinnen, ook in de toekomst, weinig ruimte voor pastorale beroepskrachten in het jongerenpastoraat. In dit bisdom hanteert men het ‘voor en door jongeren principe’ wat inhoudt dat jongeren vaak zelf worden betrokken en ingeschakeld bij de uitvoering van het jongerenwerk. Het zijn met name jonge vrijwilligers die de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het jongerenpastoraat dragen.

Ook het bisdom Haarlem hanteert het ‘voor en door jongeren principe’. Alleen op diocesaan niveau en in enkele dekenaten zijn formatieplaatsen aanwezig; het merendeel van de activiteiten in het jongerenpastoraat wordt echter door de jongeren, op vrijwillige basis, zelf uitgevoerd. In plaats van een netwerk van formatieplaatsen probeert het bisdom een netwerk van vrijwilligergroepen (met daarin jongeren) te realiseren die onderling samenkomen in platforms om ideeën uit te wisselen en activiteiten gezamenlijk te organiseren.

In het bisdom Roermond hanteert men het subsidiariteitsprincipe. Er is op diocesaan niveau wel een aantal formatieplaatsen gecreëerd maar die zijn hoofdzakelijk verantwoordelijk voor diocesane activiteiten van het jongerenpastoraat. Het hoofddoel is de parochies zo te sturen dat zij zelf, middels jongerengroepen, de activiteiten gaan organiseren. De verantwoordelijkheid over het jongerenpastoraat moet in handen liggen van degenen die er op lokaal niveau ook daadwerkelijk mee bezig zijn.

In het bisdom 's-Hertogenbosch komt het ‘voor en door jongeren principe’ het meest duidelijk naar voren. Het bisdom overlegt op diocesaan niveau maar geeft de uitvoering van het jongerenpastoraat uit handen; initiatieven van charismatische bewegingen en basispastores leiden veelal tot de concrete uitvoering van het jongerenpastoraat door jonge vrijwilligers.

In alle bisdommen zijn er charismatische bewegingen actief, de mate waarin verschilt echter van bisdom tot bisdom. Op sommige plaatsen worden nogal wat activiteiten uitbesteed aan de charismatische bewegingen. In de andere bisdommen vindt er wel overleg plaats met de charismatische bewegingen maar houdt het bisdom de organisatie van jongerenactiviteiten wel in eigen hand.

1.3 De invulling van het taakgebied

In alle bisdommen wordt het jongerenpastoraat gezien als een belangrijk taakgebied. Toch leidt deze prioriteitsbehandeling lang niet altijd tot de uitbreiding van formatieplaatsen in het jongerenpastoraat. Vaak ontbreken de financiële middelen hiertoe en als deze er wel zijn, is het niet altijd eenvoudig om een geschikte kandidaat te vinden.

De inschatting van de gesprekspartners is dat veel basispastores het erg druk hebben met de uitvoering van hun werk. Dit wordt mede veroorzaakt door een dalend personeelsbestand waar bijna ieder bisdom mee te maken heeft. Hierdoor moeten pastores keuzes gaan maken en dan genieten werkzaamheden voor het jongerenpastoraat vaak niet de hoogste prioriteit. Traditionele primaire taakgebieden als liturgie, stervens- en uitvaartbegeleiding staan meer dwingend op de agenda onder de parochiepastores. Het jongerenpastoraat komt door onderbezetting in het gedrang.

Indien er formatieplaatsen in het jongerenpastoraat aanwezig zijn ontstaan er nogal eens vragen over de effectiviteit van de uitvoering van de werkzaamheden. Het is lang niet altijd duidelijk wat de specifieke doelstelling is van de arbeidsplaats in het jongerenpastoraat. Het jongerenpastoraat is een divers en complex taakgebied met een specifieke populatie en methodiek waardoor het niet altijd duidelijk is wat er met werkzaamheden moet worden bereikt. Beleidsmakers willen jongeren zoveel mogelijk bij de kerk betrokken laten blijven terwijl veel jongerenwerkers met name het helpen van jongeren met onder andere geloofsvraagstukken voorop stellen. Hierdoor is de effectiviteit van de werkzaamheden moeilijk weer te geven en kunnen in tijden van krapte formatieplaatsen van het toneel verdwijnen ter gunste van taakvelden met een meer evidente doelstelling.

In de meeste bisdommen gaan parochies steeds meer samenwerken en eventueel clusters vormen. Binnen een samenwerkingsverband wordt dan een nieuw pastoraal team gevormd met een nieuwe verdeling van de taakgebieden. De ontwikkeling naar samenwerkingsverbanden is heden ten dage nog vaak volop aan de gang zodat niet duidelijk is wat de consequenties ervan zijn voor formatieplaatsen en taakstellingen in het jongerenpastoraat. Vanuit de bisdommen wordt vaak wel aangegeven dat men investering in het jongerenpastoraat belangrijk vindt maar het is nog onduidelijk of hiervoor binnen de nieuwe pastorale teams ruimte gecreëerd kan en wil worden. Het is wel zo dat met de overgang naar grotere pastorale teams nieuwe kansen ontstaan om jongerenpastoraat als taakgebied op te nemen. In de huidige situatie van het basispastoraat zijn de taakgebieden veelal versnipperd en wordt het jongerenpastoraat in de praktijk vaak wat naar de achtergrond gedreven.

In het algemeen geldt in de bisdommen dat vacatures en formatieplaatsen in het jongerenpastoraat een theologische opleiding eisen. In de bisdommen Haarlem en Roermond zijn er op diocesaan niveau enkele medewerkers terzake van jongerenpastoraat die geen theologisch opleiding hebben voltooid (maar wel worden bijgeschoold).

In enkele bisdommen wordt er gedacht aan uitbreiding van het jongerenpastoraat met jongerenwerkers die geen theologische opleiding hebben volbracht. Het gaat hierbij om jongerenwerkers die bijvoorbeeld een psychologische of pedagogische achtergrond hebben. Zij moeten affiniteit hebben met het katholieke geloof en de geloofsvraagstukken van de jongeren. Het kan voor hen gewenst of noodzakelijk zijn om theologisch te worden bijgeschoold. Vanuit hun eigen invalshoek en met hun eigen competenties kunnen zij een aanvulling vormen voor de pastorale

beroepskrachten in het jongerenpastoraat. Het idee hierachter is dat het perspectief van dergelijke niet-theologisch opgeleiden vaak meer zou aansluiten met de leefwereld van de jongeren dan dat van theologen. Hierdoor zouden zij zich beter kunnen aansluiten bij de gedachtewereld van de jongeren en kunnen zij beter inspelen op zingevingvraagstukken onder de jongeren. Het resultaat zou moeten zijn dat in het jongerenpastoraat een combinatie aanwezig is van pastorale beroepskrachten en jongerenwerkers zonder theologische achtergrond. Bovendien zou door de opname van niet-theologisch geschoolden het pastoraat ook blijven functioneren als de pastorale beroepskrachten door verdere inkrimping van het personeelsbestand hun aandacht steeds meer moeten leggen op de pastorale taakgebieden waarvan de 'markt' groter is (bijvoorbeeld liturgie, stervens- en uitvaartbegeleiding). Dit gebrek aan tijd in combinatie met het feit dat uit de theologische opleidingen vaak niet genoeg pastorale beroepskrachten voortkomen die in het jongerenpastoraat willen gaan werken, zorgt ervoor dat jongerenwerkers zonder theologische opleiding een belangrijker rol zouden kunnen gaan spelen in het jongerenpastoraat.

1.4 Vrijwilligers

Het belang van vrijwilligers voor de uitvoering van het jongerenpastoraat is met name in parochies groot. De hoge werkdruk van de pastores in combinatie met de prioriteit van andere taakgebieden zorgt ervoor dat een groot deel van de verantwoordelijkheid terzake van activiteiten van het jongerenpastoraat in parochies wordt gedragen door vrijwilligers. Ook op diocesaan niveau nemen in verschillende bisdommen vrijwilligers deel aan de organisatie van activiteiten en nemen plaats in overlegorganen (platformen).

Vanuit de meeste bisdommen komt naar voren dat het van belang is contacten tussen vrijwilligersgroepen onderling op te bouwen en/of te handhaven. Veel vrijwilligersgroepen opereren in een vacuüm, zonder veel ondersteuning van en overleg met de parochie en andere vrijwilligersgroepen. Na een enthousiast begin ondervindt men nogal eens een gering draagvlak voor activiteiten in het jongerenpastoraat. Dit kan tot een groot verloop binnen vrijwilligersgroepen leiden. Het bijeenkomen van vrijwilligers uit verschillende (samenwerkende) parochies om elkaar te ondersteunen, ideeën uit te wisselen en bepaalde faciliteiten aan elkaar uit te besteden kan leiden tot een breder draagvlak met vrijwilligersgroepen die stabiel en enthousiast zijn en blijven. Met andere woorden, schaalvergroting is van belang voor het goed functioneren van vrijwilligersgroepen in het jongerenpastoraat. In veel bisdommen wordt gedacht aan een platform op dekenaal niveau, soms is dit al daadwerkelijk gerealiseerd.

Het vrijwilligerswerk in de parochies wordt bevorderd als er enkele enthousiaste kernleden aanwezig zijn. Met een dosis charisma en enthousiasme trekken zij de rest van de vrijwilligersgroep mee. Ze kunnen niet alleen zorgen voor verhoging van de inzet in het vrijwilligerswerk maar ook voor stabiliteit en continuïteit. De overtuigings- en overredingskracht van kernvrijwilligers kan beter werken dan het creëren van een formele structuur van professionals. De kernvrijwilliger staat tussen de andere vrijwilligers in en kan hun zodoende goed sturen, zonder dat er sprake is van afstand op basis van hiërarchie.

Binnen een vrijwilligersgroep die zich inzet voor jongeren kan ook de aanwezigheid van enkele ervaren volwassen krachten het vrijwilligerswerk bevorderen. Zij kennen het reilen en zeilen van het jongerenwerk of hebben ervaring opgedaan in ander vrijwilligerswerk. Het verloop van een groep vrijwilligers wordt met hun aanwezigheid ingedamd. Veel vrijwilligersgroepen die zich inzetten voor het jongerenpastoraat bestaan voor een groot gedeelte uit jongeren die met het vorderen van hun leeftijd en de daarbij gepaard gaande grote veranderingen in hun leven ophouden met het vrijwilligerswerk. De wat oudere vrijwilligers kunnen hun kennis en ervaring delen met nieuwe, vaak jonge, vrijwilligers en zo de continuïteit van de activiteiten in het jongerenpastoraat bevorderen.

Er wordt regelmatig een discrepantie waargenomen tussen de beleidsmaker en de vrijwilliger wat betreft de doelstellingen van het jongerenpastoraat. Ze geloven allebei in het belang van het jongerenpastoraat maar hebben verschillende opvattingen over de doelen die het moet dienen. Beleidsmakers zien in de investering in het jongerenpastoraat een mogelijkheid om jongeren meer bij de kerk te betrekken of betrokken te houden. De binding van jongeren met de kerk via het jongerenpastoraat kan er voor zorgen dat het kerkbezoek onder hen wordt bevorderd en ze later actief worden/blijven voor de kerk. De vrijwilligers die werkzaam zijn in het jongerenpastoraat willen hoofdzakelijk in de jongeren zelf investeren en hen begeleiden en ondersteunen met geloofsvraagstukken. Het belang van de jongeren staat bij de vrijwilligers

voorop zonder dat daarbij directe verbondenheid met de kerk is vereist. Het verschil in doelstellingen tussen beleidsmakers en vrijwilligers kan er voor zorgen dat vanuit het beleid de vrijwilligers niet op de juiste wijze structureel worden gesteund, in die zin dat er voldoende faciliteiten (zoals formatieruimte en materiaal) worden aangeboden die het draagvlak en de uitvoering van het vrijwilligerswerk goed mogelijk maken.

Het komt voor dat, vaak wat oudere, jongeren zich aansluiten bij de charismatische bewegingen omdat het jongerenpastoraat in de parochies hen te weinig kan bieden. Parochies zijn vaak te kleinschalig en er is weinig ruimte voor spiritualiteit. Dit is alleen mogelijk bij wat grotere, regionale of landelijke, bewegingen. Naast spiritualiteit bieden charismatische bewegingen de jongeren ook een gemeenschap en veiligheid. In parochies ervaren deze jongeren kennelijk niet altijd een verbondenheid aan de gemeenschap. Het idee van de parochies is dat jongeren zelf binnen de parochies een organisatie of gemeenschap zouden moeten opzetten. Veel jongeren willen echter met name participeren in een bestaande gemeenschap of organisatie waarin zij zich thuis en veilig voelen.

1.5 De resultaten van de bisdommen samengevat

Het jongerenpastoraat vormt in alle bisdommen slechts een klein onderdeel van het formatieplan. In veel gevallen geeft men wel aan dat het jongerenpastoraat een belangrijk taakgebied is, maar dit leidt in de praktijk niet tot een breed netwerk van formatieplaatsen. Op diocesaan niveau is er in bijna ieder bisdom (op het bisdom 's-Hertogenbosch na) een professional aanwezig die zich, parttime dan wel fulltime, inzet voor het beleid en de organisatie van het jongerenpastoraat. Op dekenaal en parochieel niveau worden de beroepskrachten in het jongerenpastoraat schaars en komt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering meer te liggen bij vrijwilligers.

De bisdommen hebben te maken met een dalend personeelsbestand en beperkte financiële middelen. Dit kan ervoor zorgen dat pastores op lokaal niveau prioriteiten moeten stellen en hun aandacht richten op taakgebieden die van oudsher een voornamere rol spelen in het basispastoraat (bijvoorbeeld liturgie en stervens- en uitvaartbegeleiding). Hierdoor kan het jongerenpastoraat te maken krijgen met onderbezetting en komt de organisatie van de activiteiten in het nauw.

Indien er wel ruimte is voor een formatieplaats in het jongerenpastoraat blijkt het niet altijd eenvoudig de lege plaats op te vullen. Opvulling of uitbreiding van formatieplaatsen in het jongerenpastoraat kan mogelijk worden bereikt door de opname van niet-theologische geschoolde jongerenwerkers (met bijvoorbeeld een psychologische of pedagogische achtergrond). Eventueel met theologische bijscholing kunnen zij vanuit hun eigen achtergrond/perspectief en met hun eigen competenties de jongeren helpen met geloofsvraagstukken. In enkele bisdommen zijn op diocesaan niveau al medewerkers zonder theologische opleiding actief, in enkele andere bisdommen denkt men erover in de nabije toekomst hiertoe over te gaan. Bestaande formatieplaatsen roepen ook nogal eens vragen over effectiviteit op; vaak is het doel van de werkzaamheden niet geheel duidelijk en blijkt de doelgroep complex van samenstelling die vraagt om een specifieke aanpak.

Een belangrijke rol in de continuïteit van het jongerenpastoraat lijkt hiermee te worden weggelegd voor de vrijwilligers. Zij organiseren, met name op parochieel niveau, de activiteiten in het jongerenpastoraat en staan dicht bij de doelgroep (vaak omdat het zelf ook jongeren zijn). Het vrijwilligerswerk wordt bevorderd wanneer er overleg plaatsvindt tussen verschillende vrijwilligersgroepen en als er enkele ervaren enthousiaste charismatische kernleden binnen een groep aanwezig zijn. In veel bisdommen wordt het belang van de inzet van vrijwilligers vertaald in de opzet van platforms, overlegorganen voor vrijwilligersgroepen en professionele beroepskrachten die actief zijn in het jongerenpastoraat. In veel gevallen komt het belang van de vrijwilligers terug in het beleid dat men voert. Het 'subsidiariteitsprincipe' en het 'voor en door jongerenprincipe' geven aan dat de nadruk moet liggen op degenen die daadwerkelijk het jongerenpastoraat op lokaal niveau uitvoeren. Vanuit het bisdom worden via één of enkele professionals wel richtlijnen gegeven voor de uitvoering van het jongerenpastoraat en er vindt ook overleg met hen plaats. De uiteindelijke initiatieven en verantwoordelijkheden liggen echter bij de pastores en vrijwilligers die er op lokaal niveau mee bezig zijn.

De herindeling van de parochiestructuur zoals die in veel bisdommen bezig is, kan ervoor zorgen dat het taakgebied jongerenpastoraat in de nieuw te vormen pastorale teams wordt heroverwogen. Wellicht ontstaan er mogelijkheden om pastorale beroepskrachten het jongerenpastoraat als deeltaak op zich te laten nemen en de organisatie van activiteiten in samenwerking met vrijwilligers uit te voeren.

Bijlage bij deel 1:

Verlagen van interviews met diocesane beleidsverantwoordelijken inzake jongerenpastoraat

Bisdom Groningen; gesprek op 24-01-2002 met vicaris-generaal dr. J.H.J. van den Hende en mevrouw A. Wachter-van Veen (bisschoppelijk gedelegeerde en voorzitter werkgroep schoolcatechese).

Professionals

In het bisdom Groningen is op diocesaan niveau één fulltime-arbeidsplaats voor een gecombineerde functie met daarin onderwijs, catechese en jongerenpastoraat. Er zijn twee werknemers actief binnen deze arbeidsplaats van wie één de onderdelen jongerenpastoraat en onderwijs voor haar rekening neemt.

In de vijf dekenaten waaruit het bisdom bestaat zijn geen professionals actief voor het jongerenpastoraat.

In de parochies is er veelal geen specifieke taakstelling vastgelegd maar wordt door bepaalde personen wel aandacht gegeven aan het jongerenpastoraat. Dit betekent dat er geen betaalde formatieplaatsen zijn maar dat het werk veelal wordt uitgevoerd door vrijwilligers. Uitzondering vormt de parochie Bolsward waar binnen het pastorale team iemand is benoemd die (halftime) jongerenwerk en jongerencatechese uitvoert. In de parochie Leeuwarden is er voor de komende vijf jaar een vacature voor catechese in combinatie met jongerenwerk.

In de stad Groningen zijn twee fulltime studentenpastores (beide pastoraal werkers) werkzaam. Binnen het pastorale team van de studentenparochie zijn nog vier predikanten actief. In steden met een grote HBO-opleiding, zoals Emmen en Leeuwarden, komt geen specifiek studentenpastoraat voor maar vinden activiteiten vaak op vrijwillige basis plaats.

Beleid

Voor een belangrijk gedeelte hanteert men binnen het jongerenpastoraat het 'voor en door jongeren-principe'. Dit houdt in dat jongeren structureel zelf worden betrokken en ingeschakeld bij de uitvoering van het jongerenwerk. Er vindt uitbreiding plaats van het aantal activiteiten dat door jongeren zelf wordt georganiseerd. Door jongeren zelf in te schakelen sluit men aan bij de taal en leefwereld van de te bereiken groep, namelijk diezelfde jongeren. Jongeren weten zelf het beste hoe andere jongeren leven en wat ze belangrijk vinden. Voor de continuïteit van het jongerenpastoraat is het echter wel van belang dat er ook volwassenen aanwezig zijn (bijvoorbeeld ouders). Jongeren stappen naar verloop van tijd vaak uit het jongerenpastoraat waardoor het verloop groot is. Om dit in te dammen moeten er stabiele krachten aanwezig zijn die nieuwe jongerenwerkers kunnen inwerken en als doorgeefluik kunnen fungeren. De wat oudere jongerenwerkers moeten zich natuurlijk wel interesseren voor de leefwereld van de jongeren en goed contact met hen kunnen onderhouden.

In het bisdom bestaat geen cultuur van veel katholiek middelbaar onderwijs (alleen in Emmen is er een middelbare katholieke school). Dit heeft tot gevolg dat er veel buitenschoolse activiteiten voor de katholieke jeugd worden georganiseerd. In de parochies worden velen al bij de vormselcatechese betrokken omdat er op de scholen geen of niet veel aandacht aan het

katholieke geloof wordt besteed. Vanuit de vormselcatechese is de overgang naar het jongerenpastoraat eenvoudig te maken. Tijdens de vormselcatechese worden de jongeren gemobiliseerd voor het zich inzetten in het jongerenpastoraat. Hoewel het niet om grote aantallen gaat lukt het redelijk een natuurlijke weg van catecheseactiviteiten naar jongerenactiviteiten te bewandelen. Uit de deelnemers van de jongerenactiviteiten komen vaak de vrijwilligers voort die zich voor het jongerenpastoraat gaan inzetten voor het organiseren van de activiteiten.

Door het jongerenpastoraat behouden veel jongeren een band met de parochie. De parochie doet niet alleen iets voor de jongeren, de jongeren doen zelf ook wat voor of namens de parochie. Er is een nauwe band van de jongeren met de parochie/gemeenschap.

De toekomst

Het bisdom Groningen is een klein bisdom en heeft daarom ook een klein formatieplan. Hierin lijkt het voor de nabije toekomst in financieel opzicht niet mogelijk arbeidsplaatsen te creëren voor het jongerenpastoraat. Wel kan er binnen andere werkgebieden (waarbij met name te denken valt aan catechese) ruimte worden vrijgemaakt voor extra aandacht aan jongerenwerk.

Vrijwilligers

Vrijwillige jongerenwerkers worden op twee manieren geworven. Enerzijds komen ze voort uit contact van pastores die deelnemen aan activiteiten waaraan jongeren meedoen (bijvoorbeeld op een kloosterweekeinde). Anderzijds dragen jonge jongerenwerkers zelf ook nieuwe leden aan, via onderling contact worden nieuwe jongerenwerkers aangetrokken. Het werven van jongerenwerkers op deze twee manieren verloopt vrij succesvol waardoor een redelijk stabiel aantal vrijwillige jongerenwerkers binnen de parochies actief is.

Opleidingseisen en bijscholing

De enkele personen die binnen het bisdom een betaalde formatieplaats hebben voor het jongerenpastoraat, voldoen allen aan de eis van het hebben gevolgd van een erkende theologische opleiding. Tot op heden heeft het vinden van geschikte kandidaten met erkende theologische opleiding nauwelijks problemen opgeleverd. Deze theologische opleidingen zijn voldoende geschikt om daarna als jongerenwerker te kunnen worden ingezet. Het jongerenpastoraat heeft wel specifieke facetten maar het pastoraat zelf staat voorop en in de opleiding en stage ontwikkelt men zich hierin.

Met name vanwege de kleinschaligheid van het jongerenpastoraat in het bisdom vindt er geen specifieke na- of bijscholing plaats. De pastorale dienstverlening is begonnen met het opzetten van een integraal programma van scholing voor vrijwilligers waarin het jongerenpastoraat ook aandacht krijgt. Er komt spoedig een brochure met het aanbod van cursussen die voor alle vrijwilligers in het bisdom toegankelijk zijn (inclusief cursussen voor jongerenwerk). Verder kan men op eigen initiatief participeren welke studiedagen, bijscholingen en cursussen die van belang zouden kunnen zijn bij de uitvoering van het jongerenwerk. Voorafgaand aan bepaalde activiteiten binnen het jongerenwerk kan men zich praktisch voorbereiden door het volgen van aansluitende lessen/cursussen. Zo bieden universiteiten mogelijkheden om zich te laten bijscholen en heeft de Katholieke Bond voor Onderwijs voor alle bisschoppelijke gedelegeerden een scholingstraject opgesteld met aandacht voor onder andere vergadertechnieken en het opstellen van werkplannen.

Charismatische bewegingen

Er zijn wel wat jongeren die zich hebben aangesloten bij een charismatische beweging en er vindt ook wel overleg plaats met het bisdom (bijvoorbeeld Focolare) maar de rol van de bewegingen en het aantal jongeren die erin actief zijn, is in het bisdom Groningen gering (charismatische bewegingen lijken meer in het zuiden van het land actief te zijn).

Aartsbisdom Utrecht; gesprek op 28-01-2002 met mevrouw drs. M.J.M. Chatelion Counet-Sanders (diocesane pastorale dienstverlening, jeugd en jongeren) en drs. H.Th.J. Bisseling (hoofd personeelsdienst en pastorale organisatie).

Professionals

Op diocesaan niveau is in het aartsbisdom één professional aangesteld (0,6 fte). Deze houdt zich niet zozeer bezig met de activiteiten in het jongerenpastoraat in de parochies maar met name met het onderhouden van contacten ter zake van het jongerenpastoraat en de organisatie van grote diocesane projecten (zoals de ontwikkelingen van nieuwe vormen van (jongeren)pastoraat). Op projectbasis (0,2 fte) werkt iemand van Responz aan het project 'bisdbrede jongerenmanifestatie/vormseldag' (bbjm).

In het aartsbisdom werken dekenaten veel samen met de jongerenbureaus Lava en Stap. Dit zijn bureaus met mensen met een katholieke of protestante achtergrond die zich inzetten voor jongeren en kerkenwerk en vaak aanwezig zijn in diocesaan/ regionaal overleg ten aanzien van jongerenbeleid.

Dekenaten bepalen zelf of er een aanstelling in het jongerenpastoraat komt. Op diocesaan niveau wordt het belang van het jongerenpastoraat aangegeven maar het beleid wordt bepaald door de afzonderlijke dekenaten. In drie dekenaten is er een formatieplaats gecreëerd voor activiteiten in het jongerenpastoraat: Twente-Noord en Twente-Zuid (samen 1,0 fte) en Salland (0,6 fte).

Tot voor kort waren er ook in de dekenaten Montferland en Arnhem professionals in het jongerenpastoraat actief. In het dekenaat Montferland was één van de medewerkers van het jongerenbureau Lava gedetacheerd (0,5 fte) voor de dekenale werkzaamheden in het jongerenpastoraat. In het dekenaat Arnhem werd met medewerking van alle parochies iemand fulltime voor het jongerenpastoraat aangesteld. De aanstelling leidde echter niet tot de opzet van een goede structuur van het jongerenpastoraat waardoor de functie uiteindelijk weer ophield te bestaan. Dekenaten zien vaak wel het belang van een goed functionerend jongerenpastoraat, stellen dan ook iemand hiervoor aan maar verlenen dan te weinig structurele steun (zoals het aanbieden van faciliteiten en ondersteuning bij het opbouwen van een netwerk) aan diegene om een goede uitvoering ervan te bewerkstelligen. De verantwoordelijken voor het jongerenpastoraat in de dekenaten kunnen hierdoor geen draagvlak creëren voor activiteiten.

In enkele parochies (maximaal tien) is er specifiek iemand aangesteld voor het jongerenpastoraat. Echter, als de druk op taken van het primaire pastoraat toeneemt (vaak door onderbezetting) komen de taakstellingen van het jongerenpastoraat in het gedrang.

Het studentenpastoraat is in het aartsbisdom dekenaal georganiseerd, dat wil zeggen dat dekenaten er zelf formatieruimte en geld voor moeten vrijmaken. In de dekenaten Arnhem, Utrecht-Oudenrijn, Salland en Twente-Zuid zijn er in het studentenpastoraat fulltime-arbeidsplaatsen (soms zelfs meer dan één).

Beleid

Het jongerenpastoraat geniet de laatste jaren prioriteit in het aartsbisdom maar dit wil echter niet zeggen dat er, wat betreft de formatieplaatsen, ook daadwerkelijk veel is gerealiseerd binnen het pastoraat. Er wordt bewust getracht het jongerenpastoraat aandacht te geven maar dit ziet zich tot op heden niet voldoende vertaald in de creatie van arbeidsplaatsen.

Hoewel er regelmatig geluiden uit de dekenaten en parochies komen dat jongeren moeilijk te bereiken zijn is men op het aartsbisdom niet ontevreden over de deelname van jongeren aan activiteiten van het jongerenpastoraat. Met name bij de jongeren tussen de 15 en 18 jaar merkt men dat activiteiten van het jongerenpastoraat regelmatig in het gedrang komen vanwege concurrentie met andere bezigheden (school, uitgaan etc.). De jongeren tussen de 12 en 15 jaar zijn nog wel goed te bereiken terwijl de wat oudere jongeren (van 18 jaar of ouder) meer hun eigen weg volgen (bijvoorbeeld via het Jongeren Platform en studentencatechese). In het hele aartsbisdom is de deelname aan jongerenkoren goed te noemen.

Iedereen die actief is in het jongerenpastoraat is zich bewust van het belang ervan maar er zijn wel verschillende opvattingen over de doelstellingen voor het pastoraat. Beleidsmakers willen jongeren zoveel mogelijk bij de kerk betrekken en het kerkbezoek onder jongeren bevorderen. De vrijwilligers stellen het belang van de doelgroep voorop, de jongeren zelf. Zij willen hen helpen en ondersteunen bij geloofsvraagstukken zonder dat er sprake hoeft te zijn van directe verbondenheid met de kerk. De verschillende doelen leiden tot moeilijkheden bij het creëren van een draagvlak en structurele formatieruimte.

De toekomst

Voor de nabije toekomst zijn er geen gerichte plannen voor structurele uitbreiding van het jongerenpastoraat. In het aartsbisdom vindt een herinrichting plaats van het parochiepastoraat waardoor meer samenwerkingsverbanden tussen parochies zullen ontstaan. Na uitkristallisering van de organisatiestructuur kunnen de samenwerkingsverbanden de niveaus worden waarbinnen het jongerenpastoraat moet worden uitgevoerd. Zij hebben het voordeel boven afzonderlijke parochies dat ze meer jongeren kunnen bereiken zonder dat het onoverzichtelijk wordt of dat ze te ver van de jongeren af staan (zoals op dekenaal niveau wel het geval is). Dekanaten en parochies zijn dan niet meer de invalshoeken van het jongerenpastoraat.

Vrijwilligers

In veel parochies worden activiteiten met betrekking tot het jongerenpastoraat uitgevoerd door vrijwilligers. In het vrijwilligerswerk schort het nogal eens aan structurele ondersteuning van beleidsorganen. Dit komt omdat er op dekenaal niveau vaak niemand verantwoordelijk is voor het jongerenpastoraat. Het gevolg hiervan is een gering draagvlak voor de activiteiten van het jongerenpastoraat. Frequenter overleg en beraad van dekenaal verantwoordelijken met de degenen die op parochieel niveau actief zijn in het jongerenpastoraat zou kunnen bijdragen aan een breder draagvlak. In de dekenaten Berkelland en 't Sticht vindt zo'n overleg plaats. Het op dekenaal niveau samenbrengen van vrijwilligers die in de verschillende parochies in het jongerenpastoraat actief zijn leidt tot de uitwisseling van ideeën en onderlinge ondersteuning waardoor het jongerenpastoraat beter en langdurig kan worden uitgevoerd. In het dekenaat Veluwe-Flevoland is er door een jongerenbureau (Lava) een project (meer onderzoeksmatig) uitgevoerd met betrekking tot de houding van besturen ten opzichte van jongeren.

De vrijwilligers in het jongerenpastoraat zijn vaak afkomstig uit andere delen van het pastoraat. Zij hebben al ervaring met ander parochieel vrijwilligerswerk, bijvoorbeeld binnen de catechese (en volgen hun kinderen na de vormselactiviteiten naar het jongerenpastoraat). Deze vrijwilligers zijn dus niet de jongeren zelf, ze zijn wat ouder en bekend met andere activiteiten binnen de parochie. In het Jongeren Platform (organiseert op diocesaan niveau vier á vijf keer per jaar activiteiten voor jongeren van 18 jaar en ouder) zijn de vrijwilligers wel de jongeren zelf en zij worden ook gerekruteerd uit de deelnemers van de activiteiten.

Opleidingseisen en bijscholing

In het aartsbisdom is voor alle formatieplaatsen in het jongerenpastoraat een theologieopleiding vereist. Vacatures voor het jongerenpastoraat staan in het algemeen nogal lang open. Als een vacature langer dan een half jaar open blijft staan, is er onlangs besloten dat het mogelijk is van deze eis af te wijken en iemand zonder theologische opleiding aan te nemen (eventueel met theologische bijscholing). In de vacatures zijn buiten de theologische opleiding geen specifieke bekwaamheden vereist; men moet interesse hebben in jongeren, eventueel in combinatie met een onderwijsachtergrond. In de theologische opleidingen komt men het jongerenpastoraat in de parochiestage tegen, in de rest van de opleiding is er geen specifieke module voor het pastoraat. Bij de jongerenbureaus Lava en Stap is geen theologische opleidingseis aanwezig. Nieuwe werknemers in het jongerenpastoraat worden niet structureel bijgeschoold maar kunnen vrijwillig deelnemen aan landelijke cursussen en studiedagen. Op diocesaan niveau vindt ook kadervorming plaats voor vrijwilligers met daarbinnen een speciale module voor het jongerenpastoraat (daar is niet altijd voldoende animo voor). Ook de jongerenbureaus organiseren avonden voor vrijwilligers met materiaal en cursussen voor het jongerenpastoraat.

Charismatische bewegingen

In het aartsbisdom vindt op diocesaan niveau overleg plaats met charismatische bewegingen (bijvoorbeeld met Focolare). Het zijn met name wat 'oudere' jongeren die zich verbonden voelen met en aansluiten bij deze bewegingen. Buiten het overleg met deze bewegingen vindt er geen gemeenschappelijke uitvoering van activiteiten plaats.

Bisdom Haarlem; enkele malen telefonisch contact met I.J.F.X. Osterhaus pr. (Pastorale Dienstverlening, staf lid Jongeren) en mevrouw A.J.M. Lubach-Thomeer (medewerkster Pastorale Dienstverlening Jongeren).

Professionals

In het bisdom Haarlem zijn op diocesaan niveau twee personen werkzaam in het jongerenpastoraat. Samen vullen zij één fulltime werkplaats op, 0,6 fte voor een pedagogisch medewerkster en 0,4 fte voor een priester. Op diocesaan niveau zijn hun taken: het maken van beleid (onder andere het ontwikkelen van toerustingcursussen voor vrijwilligers), het bevorderen van contacten tussen parochiële en regionale jongeren- en werkgroepen, overleg met de afdeling jeugdcatechese, het organiseren van activiteiten, het onderhouden van landelijke netwerken en het scheppen van een klimaat waarbinnen jongeren geholpen kunnen worden met zingeving- en levensvragen.

In drie dekenaten zijn professionele jongerenwerkers actief. Zij hebben een pedagogische en/of agogische achtergrond en houden zich bezig met de aansturing van jongerengroepen binnen de dekenaten. In het dekenaat Hilversum is er 1,0 fte voor jongerenpastoraat, in het dekenaat Hoorn 0,4 fte en in het dekenaat Zaanstreek/Purmerend 0,3 fte.

Binnen parochies is bij de gesprekspartners niet precies duidelijk in hoeverre pastores aandacht schenken aan jongerenpastoraat. Er zijn binnen pastorale teams geen mensen speciaal aangesteld voor het jongerenpastoraat maar het is wel mogelijk dat sommige pastores of andere medewerkers af en toe werkzaamheden voor het pastoraat uitvoeren.

In het bisdom is één fulltime baan in het studentenpastoraat, in Amsterdam.

Beleid en de toekomst

Men wil het jongerenpastoraat zoveel mogelijk uitvoeren volgens het ‘voor en door jongeren principe’. Onder supervisie van het bisdom wordt geprobeerd de jongeren zoveel mogelijk hun eigen activiteiten te laten organiseren. Het zijn momenteel ook hoofdzakelijk de jongeren zelf die, op vrijwillige basis, actief zijn in het jongerenpastoraat. Het bisdom wil het jongerenpastoraat uitbreiden met jongerenwerkers met een pedagogische of agogische achtergrond, eventueel bijgeschoold in de theologie. Deze uitbreiding kan ervoor zorgen dat het jongerenpastoraat meer ‘body’ krijgt. Men wil het aantal activiteiten dat wordt georganiseerd laten toenemen. Jongerengroepen die op parochieel en regionaal niveau actief zijn moeten meer gaan overleggen en samenwerken zodat er een uitgebreider netwerk ontstaat van mensen die zich inzetten voor het jongerenpastoraat.

Vrijwilligers

Vanuit het ‘voor en door jongeren principe’ volgt dat veel van de werkzaamheden in het jongerenpastoraat wordt uitgevoerd door, jonge, vrijwilligers. Niet alleen binnen de parochies en de dekenaten, maar ook op diocesaan niveau worden activiteiten met name georganiseerd door vrijwilligers (zoals de Bavo-dag en Nachttocht Heilo). Op diocesaan niveau vindt er ook overleg plaats tussen vrijwilligers onderling en met beroepskrachten (in de diocesane commissie jongerenpastoraat en in het jongerenplatform).

Opleidingseisen en bijscholing

In het bisdom worden formatieplaatsen ook ingevuld met jongerenwerkers met pedagogische of agogische achtergrond. Er zijn niet genoeg theologisch opgeleiden die de lege plaatsen in het jongerenpastoraat kunnen opvullen. Het is wel de bedoeling om jongerenwerkers zonder

theologische achtergrond bij te scholen. Mogelijkheden hiervoor zijn al aanwezig via een catechistenopleiding en via de pastorale scholen. Deze mogelijkheden kunnen ook door vrijwilligers worden benut.

Bisdom Rotterdam; gesprek op 10-01-2002 met vicaris-generaal dr. H.A. Verbakel (voorzitter diocesane beleidscommissie jongeren-pastoraat).

Professionals

In het bisdom Rotterdam is er op diocesaan niveau één fulltime medewerker actief voor het jongerenpastoraat. Deze medewerker is de ‘front runner’ van alles wat er in het jongerenpastoraat binnen het bisdom gebeurt. Naast de verantwoordelijkheid voor alles wat op diocesaan niveau gedaan moet worden, begeleidt, ondersteunt en stimuleert hij de activiteiten van het jongerenpastoraat (met name in de dekenaten waar geen jongerenwerkers actief zijn).

Op dekenaal niveau zijn in twee van de zes dekenaten jongerenwerkers actief (Vliethaghe en Het Groene Hart). In één dekenaat is er een vacature. In de andere drie dekenaten is er wel de wens van het aanstellen van een jongerenwerker maar geldt in combinatie met menskracht vormen hier de obstakels voor het creëren van formatieplaatsen.

Ongeveer de helft van de parochies (veelal in samenwerkingsverband) heeft een pastor met het jongerenpastoraat als taakgebied. Op parochieel niveau heeft het jongerenpastoraat het meest direct betrekking op de jongeren. In de parochies worden activiteiten georganiseerd die voor de jongeren bedoeld zijn. Men moet hierbij niet denken aan vormselactiviteiten (deze vallen onder catechese en dit werkgebied is in iedere parochie aanwezig) maar aan bijvoorbeeld jongerenkoren en gespreksgroepen voor jongeren.

In het bisdom Rotterdam zijn twee studentenpastores werkzaam (fulltime), in Leiden en Delft. In Rotterdam en Den Haag zijn er twee vacatures (fulltime) voor studentenpastores. Het studentenpastoraat overlegt regelmatig met het jongerenpastoraat.

Het jongerenpastoraat heeft incidenteel contact met justitiële inrichtingen met jongeren. Er vindt overleg plaats met justitiepastores en men organiseert het bezoek van jongeren aan de jongeren in de justitiële inrichtingen.

Beleid

Het jongerenwerk omvat een brede mix van taken. Catechese, groepsvorming en omgangsmethodieken zijn enkele aspecten van het werk. Binnen het werk is er wel onderscheid te maken naar niveau. Op diocesaan niveau heeft men voornamelijk de verantwoordelijkheid voor diocesane activiteiten (bijvoorbeeld ten aanzien van de vormelingsdagen). Op dekenaal niveau is de hoofdtaak het aansturen van de vrijwilligers zonder dat men zich direct zelf bezig houdt met het jongerenwerk. Ook de keuze van de te gebruiken methodes in het jongerenwerk vallen onder het taakgebied van de dekenale jongerenwerkers. Binnen de parochies, het primaire niveau, houdt men zich bezig met het echte jongerenwerk, dat wil zeggen het organiseren van activiteiten voor en het helpen van jongeren.

Zowel in parochies, in de dekenaten als in het hele bisdom ontbreken in financieel opzicht de mogelijkheden om medewerkers voor het jongerenpastoraat aan te stellen; veelal is de intentie er wel maar heeft het jongerenpastoraat niet de hoogste prioriteit. Bij het afwegen van de bestedingen van financiële middelen krijgen andere werkgebieden (vaak met een langere traditie zoals diaconie en catechese) vaak voorrang. Als er wel geld beschikbaar is komt het probleem naar voren van het vinden van een geschikte kandidaat en het effectief uitvoeren van de taken. Vacatures blijven vaak lang open staan, de werving van nieuwe medewerkers verloopt

moeizaam. In het verleden is gebleken dat eenmaal vervulde vacatures vragen oproepen met betrekking tot de effectiviteit. Vaak was de effectiviteit niet voldoende en moeilijk meetbaar waardoor de functies in het jongerenpastoraat weer vervielen. Onzekerheid over de effectiviteit van de functies komt ook voort uit onduidelijkheid wat precies de doelstelling is van de functies voor het jongerenpastoraat. Het jongerenpastoraat is een moeilijk werkgebied met een specifieke populatie en methodiek en dit zorgt ervoor dat het niet duidelijk is wat men ervan kan verwachten.

Het bisdom Rotterdam hecht waarde aan de ontwikkeling van het jongerenpastoraat, ook al blijven financiële en personele problemen voorlopig bestaan. Het taakgebied heeft altijd aandacht gekregen omdat men het nuttig vindt te investeren in de jeugd. Binnen de dekenaten en parochies zijn van oudsher al verschillende pastores en ook anderen actief met het jongerenpastoraat als taakgebied, hoewel er periodes van aan- en afwezigheid van een jongerenpastor/werker elkaar vaak afwisselen.

De toekomst

Voor de nabije toekomst is het de wens van het bisdom om naast een fulltime jongerenwerker op diocesaan niveau, ook in ieder dekenaat een jongerenwerker te creëren (half-time). Ook in ieder regioverband (enkele samenwerkende parochies) zou iemand aanwezig moeten zijn met het jongerenpastoraat in zijn of haar taakpakket. Ook moet ervoor gezorgd worden dat vrijwilligers (op wier schouders vaak het meeste werk terecht komt) elkaar goed kunnen ondersteunen zodat ze niet alles alleen moeten bedenken en uitvoeren.

Belangrijke toekomstige taken voor de jongerenwerkers zijn het creëren van een netwerk van jongeren en het mee-organiseren van mega-activiteiten (bijvoorbeeld de Wereld Jongeren Dag). Onderlinge contacten onder jongeren en deelname aan evenementen kunnen ertoe leiden dat jongeren zelf actief willen worden binnen het jongerenpastoraat.

Vernieuwing in het jongerenpastoraat moet niet voortkomen op initiatief van de theologisch opgeleiden maar door het potentieel uit andere opleidingen (pedagogiek etc.) te gebruiken. Jongerenwerkers met een andere opleiding dan theologie hebben een ander instrumentarium en kunnen het pastoraat hiermee verrijken. Het potentieel moet worden gebruikt om jongeren beter te bereiken. Het perspectief van een theoloog ligt vaak binnen de wereld van de kerk waardoor het volledig begrijpen van de jongeren moeilijk wordt. Het aanvullen van het jongerenpastoraat met jongerenwerkers die iets anders hebben gestudeerd dan theologie is niet alleen noodzakelijk voor een betere aansluiting bij de gedachtewereld van de jongeren maar ook om überhaupt aan jongerenwerkers te komen. Uit de huidige theologische opleidingen komen te weinig mensen voort die zich gaan inzetten voor het jongerenpastoraat waardoor vacatures moeilijk te vervullen zijn. In de theologische opleidingen is er meer aandacht voor andere werkgebieden, gebieden waarvoor in het latere pastorale werk de markt groter is (bijvoorbeeld stervensbegeleiding).

Het moet voor jongerenwerkers met een andere opleiding dan theologie ook mogelijk zijn om een periode van activiteiten binnen de kerk af te sluiten en terug te keren naar het eigen vakgebied, het werk in het jongerenpastoraat hoeft niet levenslang te zijn.

Vrijwilligers

Binnen veel parochies is een groot deel van de verantwoordelijkheid over het jongerenpastoraat in handen van enkele vrijwilligers (meestal één à twee vrijwilligers). Zij werken vaak hard om het jongerenpastoraat op te starten en goed te laten functioneren maar zonder steun van professionals en contact met aangrenzende parochies is het niet lang vol te houden. Het

draagvlak voor het jongerenpastoraat is in veel parochies niet zo groot en dit kan, na een enthousiast begin, voor de neergang van het jongerenpastoraat zorgen.

Opleidingseisen en bijscholing

De pastorale beroepskrachten die actief zijn in het jongerenpastoraat op diocesaan, dekenaal en parochieel niveau zijn allen pastoraal-theologen (minstens HBO-pastoraal-theologie). Het zijn professionele ervaren beroepskrachten die functioneren als kerkelijke ambtsdragers. Vicaris Verbakel pleit ervoor dat deze arbeidsplaatsen worden aangevuld met jongerenwerkers zonder theologische achtergrond. Jongerenwerkers met bijvoorbeeld een pedagogische of psychologische achtergrond brengen een andere leer en kijk op de werkelijkheid mee en met hun andere competenties en ervaringen kunnen zij in contact komen met jongeren en zingeving binnen het kader van het katholieke geloof ter sprake brengen. Jongerenwerkers zonder theologische achtergrond moeten affiniteit en connecties hebben met het katholicisme. Ze moeten het katholieke geloof, en het praten erover, boeiend vinden en de pastorale beroepskrachten aanvullen. Samen moeten zij, op gelijk niveau, het jongerenpastoraat kunnen uitvoeren. Om dit te bewerkstelligen is bij de jongerenwerkers zonder theologische achtergrond geen specifieke maar wel minimaal een HBO-opleiding gewenst (een denkniveau met ruimte voor reflectie is noodzakelijk). Tot nu toe worden er nog geen jongerenwerkers zonder theologische achtergrond aangesteld, landelijke afspraken hierover zijn gewenst alvorens men hiertoe kan overgaan.

De pastorale beroepskrachten hebben zich zelden gespecialiseerd of bijgeschoold voor het jongerenpastoraat. Tijdens hun opleiding hebben stage gelopen in het territoriale basispastoraat en tijdens deze stage komt men ook in contact met het jongerenpastoraat. De doelstelling van de opleiding pastorale theologie is het aanbieden van een breed spectrum zodat men ook een breed scala van vaardigheden en ervaringen ontwikkelt. Vanuit deze brede vaardigheden en ervaringen moeten allen werkgebieden uitvoerbaar zijn. De opleidingen hebben alleen ruimte om het basispakket te behandelen. Hierdoor kunnen onderdelen als het jongerenpastoraat geen specifieke aandacht krijgen. Alleen via postdoctorale opleidingen zou dit realiseerbaar zijn.

Charismatische bewegingen

Het bisdom heeft met betrekking tot het jongerenwerk contact met charismatische bewegingen. Er vindt wel samenwerking en overleg plaats maar het bisdom wil de organisatie van activiteiten wel in eigen hand houden. De bewegingen worden door het bisdom beschouwd als parochies; er is onderling contact en ruimte voor eigen initiatieven maar het bisdom wil de regie van de optiek ten aanzien van het geloof behouden.

Bisdom Breda; gesprek op 30-01-2002 met drs. Th.J.W.M. van Geffen (Directeur Algemene Zaken met de leiding over personeelszaken en de ontwikkeling en uitvoering van het diocesane beleid en organisatie) en dhr. M. Bollerman (medewerker Diocesaan Pastoraal Centrum, speciaal voor het jongerenpastoraat).

Professionals

In het bisdom Breda is op diocesaan niveau één arbeidskracht werkzaam. Hij houdt zich, halftime, bezig met de inhoudelijke en ondersteunende onderdelen van het jongerenpastoraat. Dit houdt in dat hij binnen het jongerenpastoraat de activiteiten coördineert, netwerken opbouwt en onderhoudt, het bisdom Breda op landelijk niveau vertegenwoordigt en lokale werkgroepen en pastores ondersteunt. Ook probeert hij het jongerenpastoraat onder aandacht te krijgen en te houden van beleidsorganen van het bisdom.

Op dekenaal niveau is in één van de drie dekenaten (De Baronie) parttime een medewerker actief. Tezamen met zijn functies voor de stad Breda en binnen een parochie is hij fulltime werkzaam voor het jongerenpastoraat. In Bergen op Zoom is een pastor parttime (0,2 fte) werkzaam voor het jongerenpastoraat. Hij heeft zowel taken voor een parochie als de stad.

In de rest van het bisdom zijn er onder de totale groep van pastores (met name parochiepastores) enkelen die zich, gedeeltelijk, met het jongerenpastoraat bezig houden. Het bisdom Breda bestaat uit samenwerkingsverbanden van parochies met daarbinnen een pastoraal team dat zelf de werkzaamheden invult en verdeelt. In sommige van deze samenwerkingsverbanden heeft één pastor het jongerenpastoraat als taakgebied, in andere samenwerkingsverbanden is het taakgebied verdeeld over meerdere pastores.

In het bisdom zijn twee studentenpastores werkzaam, op de Hoge School Brabant (halftime) en de Hoge School Zeeland (halftime). Er is wel contact tussen het jongerenpastoraat en het studentenpastoraat maar activiteiten worden, vanwege een doelgroepenverschil, meestal afzonderlijk ontplooid.

Er is binnen het jongerenpastoraat contact met een penitentiaire inrichting voor jongeren en men wil in de nabije toekomst gezamenlijk werkzaamheden gaan ontwikkelen.

Beleid

Vanuit het bisdom wordt aangegeven dat het jongerenpastoraat een belangrijk aandachtsveld is. Of er op lokaal niveau ook daadwerkelijk ontplooiing van activiteiten voor jongeren plaatsvindt verschilt echter per samenwerkingsverband. Niet alleen is er verschil in beleving waar te nemen, ook vinden er regelmatig mutaties plaats binnen pastorale teams waardoor de uitvoering van het jongerenpastoraat vaak weer bij een ander persoon terecht komt. Jongerenpastoraat is tevens een taakgebied dat niet altijd de allerhoogste prioriteit geniet. Indien de druk op een pastoraal team toeneemt, gaat men zich meer richten op van oudsher primaire taken (met name liturgie en stervens- en uitvaartbegeleiding) en verdwijnt jongerenpastoraat wel eens naar de achtergrond. Dit is met name het geval in samenwerkingsverbanden waar het jongerenpastoraat nog niet zo lang bestaat. Er zijn ook samenwerkingsverbanden waar het wel succesvol is, het heeft hier vaak een lange traditie, men wil er in investeren en doet dat ook daadwerkelijk.

De toekomst

In de nabije toekomst zal het niet waarschijnlijk zijn om het jongerenpastoraat uit te breiden met professionals. Het bisdom Breda heeft te maken met een dalend personeelsbestand waardoor het

jongerenpastoraat onder druk komt te staan. De personele organisatiestructuur zoals die van oudsher is ontstaan zorgt ervoor dat de huidige inkrimping nadelig is voor het jongerenpastoraat. Binnen een regio werd het jongerenpastoraat vaak toebedeeld aan specifieke pastores. Andere pastores, die het jongerenpastoraat niet tot hun taakgebied hadden, voelden zich hierdoor automatisch wat minder betrokken bij het jongerenpastoraat. Nu de specifieke professionele jongerenpastores grotendeels zijn verdwenen (en veelal terecht zijn gekomen op lege plekken in het basispastoraat) zouden de andere pastores hun betrokkenheid bij het jongerenpastoraat eigenlijk wat moeten vergroten en wat meer initiatieven nemen. Helaas is dit zelden het geval, ook omdat de meeste pastores al zeer druk zijn met andere taakgebieden.

Het bisdom Breda heeft een onderzoeksplan aangenomen waarin wordt bekeken in hoeverre het zinvol en mogelijk is om niet-theologisch geschoolde medewerkers op te nemen in pastorale teams. Pastorale teams kunnen mogelijk worden aangevuld met mensen die als vrijwilliger in het jongerenpastoraat ervaring hebben in het werken met kinderen of met mensen die op een andere (niet-kerkelijke) wijze deze ervaring hebben.

Vrijwilligers

Op lokaal niveau zijn hier en daar vrijwilligersgroepen aanwezig die zich inzetten voor jongeren. Het zijn vaak groepen die vrij zelfstandig opereren, onafhankelijk van bijvoorbeeld parochiepastores. Wanneer de werkzaamheden van zo'n vrijwilligersgroep goed lopen komt het voor dat zij ook op (inter-)regionaal niveau actief worden en vaak fungeren zij dan als voorbeeld voor andere vrijwilligersgroepen. In het bisdom ontbreekt een echte structuur voor het werk van vrijwilligers binnen het jongerenpastoraat. Deze structuur was voorheen (ongeveer 15 jaar geleden) wel aanwezig toen onder leiding van een uitgebreid netwerk van professionals de activiteiten van vrijwilligers in het jongerenpastoraat werden gestuurd. In de loop der tijd is het aantal professionals dat werkzaam is in het jongerenpastoraat sterk verminderd en zijn vrijwilligers zich meer autonoom gaan ontplooiën. In één dekenaat (De Baronie) is een platform van vrijwilligers aanwezig en het is de bedoeling om ook in de andere twee dekenaten een platform te ontwikkelen. In zo'n platform worden activiteiten van vrijwilligers gecoördineerd en organiseert men zelf ook activiteiten.

De groep vrijwilligers bestaat voor een groot gedeelte uit jongeren met daarnaast een kleine wat oudere kern die zorgt voor continuïteit. Belangrijke bronnen voor de werving van vrijwilligers van het jongerenpastoraat zijn jongerenkoren en werkgroepen voor vormselcatechese.

Het is erg belangrijk voor een groep vrijwilligers dat er één of enkele kernleden zijn die een enthousiaste en charismatische uitstraling hebben en de kar trekken en andere vrijwilligers activeren. De aanwezigheid van deze kernfiguren bevordert een langdurig bestaan van een groep en levert vaak meer op (onder andere spontaniteit en plezier in de werkzaamheden) dan formele structuur van professionals die vrijwilligers proberen te sturen. Men moet bij deze kernleden wel waken voor overvraging (dat wil zeggen dat ze niet overal voor kunnen worden ingezet) en het gevaar van onmisbaarheid (wanneer zo'n kernlid wegvalt, is dit verlies moeilijk op te vangen).

De deelname aan grootschalige activiteiten zoals de Wereld Jongerendagen en de Katholieke Jongerendagen is vanuit het bisdom Breda niet erg groot. Dit komt onder andere doordat de 'output' van de diocesane medewerker niet erg groot is vanwege zijn geringe omvang van werkzaamheden binnen het jongerenpastoraat. Er zijn weinig faciliteiten waardoor er geen goed functionerend netwerk is dat jongeren kan bereiken en activeren tot deelname. In andere

bisdommen zijn Jongeren Platformen actief en worden landelijke activiteiten door de vrijwilligers erg belangrijk gevonden. In het bisdom Breda zijn vrijwilligers veel meer autonoom en op lokaal niveau werkzaam waardoor er een gering draagvlak en weinig respons is voor diocesane en landelijke activiteiten. Men zou kunnen zeggen dat de cultuur of de voedingsbodem in dit bisdom verschilt van dat van andere bisdommen. Vergroting van het draagvlak op lokaal niveau in combinatie met uitbreiding van netwerken vanuit het diocesaan niveau is noodzakelijk om een grotere deelname aan grotere activiteiten te bereiken. De mogelijkheden hiervoor zijn echter beperkt.

Opleidingseisen en bijscholing

Professionals in het jongerenpastoraat dienen een erkende opleiding theologie te hebben voltooid. In deze opleiding komt het jongerenpastoraat niet specifiek naar voren, soms wel binnen een bepaalde context. Ook is het mogelijk om jongerenpastoraat als taakgebied van de stage in het basispastoraat op te nemen.

Vacatures voor het jongerenpastoraat kennen vaak geen specifieke taakstellingen, iets wat in de nabije toekomst wel moet gaan gebeuren. Een kleine advertentie maar met name netwerkcontacten van pastores onderling zorgen ervoor dat open plekken kunnen worden opgevuld.

Hoewel er wel animo, behoefte en belangstelling is voor bijscholing worden er in het bisdom weinig cursussen gegeven die voor de professionals en vrijwilligers in het jongerenpastoraat van belang zouden kunnen zijn. Er zijn wel plannen om cursussen te ontwikkelen (mogelijk via externe instellingen zoals bijvoorbeeld Responz) maar een goede organisatie en infrastructuur ontbreekt. Op diocesaan niveau zijn de mogelijkheden te beperkt om de opzet van de cursussen te realiseren.

Charismatische bewegingen

Charismatische bewegingen zijn in het bisdom nauwelijks actief. Contacten met enkele charismatische bewegingen vinden veelal op landelijk niveau plaats.

Bisdom 's-Hertogenbosch; gesprek op 08-01-2002 met vicaris W.M.J. van Meijgaarden sss (waarnemend verantwoordelijke voor jeugd- en jongerenpastoraat).

Professionals

Het bisdom 's-Hertogenbosch kent geen formatieplaatsen ter zake van het jongerenpastoraat en deze zullen in de nabije toekomst ook niet worden gecreëerd.

Het basisprincipe dat binnen het jongerenpastoraat gehanteerd wordt is 'een pastoraat voor en door jongeren' met daarbinnen aandacht voor verkenning, verkenning en verdieping van het geloof van de jongeren. Uit dit principe komt het beleid voort dat niet het bisdom maar de betrokkenen (diegenen die dicht bij de jongeren staan) in de parochies verantwoordelijk zijn voor het jongerenpastoraat.

Het bisdom bepaalt het beleid van het jongerenpastoraat en geeft aan bepaalde basispastores de specifieke opdracht om in het jongerenpastoraat activiteiten te ontplooiën. Het bisdom geeft het kader weer, biedt faciliteiten en kan bijdragen aan ontwikkelingskosten voor het jongerenpastoraat. De uiteindelijke initiatieven en verantwoordelijkheid liggen echter in de parochies zelf, bij de pastores en andere betrokkenen. Zij bepalen zo veel mogelijk de uiteindelijke organisatie en uitvoering van activiteiten ten behoeve van de jongeren. In enkele van deze parochies zijn pastores, in specifieke opdracht van het bisdom, belast met het jongerenpastoraat. Binnen het bisdom zijn deze pastores (parttime, meestal eenderde van hun functies) aangesteld en zijn, zonder bemiddeling op dekenaal niveau, verantwoordelijk voor de uitvoering van het jongerenpastoraat. In Helmond, Drunen, Zeeland, Eindhoven en Tilburg is dit het geval.

In de meeste parochies hebben de pastores geen afzonderlijke opdracht met betrekking tot het jongerenpastoraat en dragen vrijwilligers, indien er jongerenpastoraat aanwezig is, voornamelijk de verantwoordelijkheid. De pastor heeft vaak geen tijd om zich bezig te houden met activiteiten voor jongeren of stelt andere prioriteiten. Pastores zijn vaak overbelast en hebben een hoge werkdruk.

Binnen het bisdom 's-Hertogenbosch zijn zes studentenpastores werkzaam (fulltime), twee in Nijmegen, twee in Tilburg en twee in Eindhoven.

Beleid

Het is niet eenvoudig de jongeren te bereiken en te interesseren voor deelname aan activiteiten die voor hen worden georganiseerd. Via bestaande wegen binnen de kerkelijke structuur is het erg moeilijk contact te krijgen met jongeren; jongeren komen zelden uit zichzelf naar de kerk, de kerk moet naar hen toe gaan. Het is van belang de jongeren een basis te geven voor gemeenschappelijke activiteiten. Jongeren hebben behoefte aan veiligheid en aan verbondenheid, kortom aan een gemeenschap. De parochie vormt echter geen gemeenschap meer en kan niet voorzien in de behoefte van de jongeren. Jongeren willen niet alles zelf organiseren en opbouwen maar willen met name participeren, dat wil zeggen meegaan in een bestaande setting waarin ze zich thuis voelen. De keuze voor het geloof is voor hen de keuze voor een veilige gemeenschap.

Jongerenplatform

Het diocesaan beleid ten aanzien van de jongeren komt aan de orde in een overkoepelend overlegorgaan, het Jongeren Platform. Hierin zitten onder andere vertegenwoordigers van charismatische spirituele bewegingen, studentenpastores en de vijf parochiepastores met jongerenpastoraat als specifiek taakgebied. Binnen het Jongeren Platform worden gemeenschappelijke programma's en activiteiten ontwikkeld ten aanzien van jongeren. Men moet hierbij denken aan bijvoorbeeld een follow-up programma na het vormsel.

Charismatische bewegingen

Aangezien de parochie de jongeren niet altijd voldoende gemeenschappelijkheid en veiligheid biedt kiezen veel jongeren voor aansluiting bij charismatische spirituele bewegingen. Voorbeelden van charismatische spirituele bewegingen binnen het bisdom 's-Hertogenbosch zijn: de Focolare-beweging, Gemeenschap Emmanuel Nederland, Werkgroep Katholieke Jongeren, De Kommel (Gemeenschap van de gekruisigde en verrezen liefde), Katholieke Charismatische Vernieuwing en Jongeren Evangelisch Centrum. Deze bewegingen blijken wel in staat contact te leggen met jongeren. Jongeren kunnen zich eenvoudig aansluiten bij de bewegingen en het is niet direct hun taak activiteiten op te zetten, ze kunnen er gewoonweg aan deelnemen.

Opleidingseisen en bijscholing

Voor degenen die werkzaam zijn binnen het jongerenpastoraat zijn geen specifieke opleidings- of functie-eisen van toepassing. Het belangrijkste is dat men 'feeling' heeft met jongeren, dat wil zeggen dat men de leefwereld van de jongeren aanvoelt en begrijpt. Deze 'feeling' is met name aanwezig bij charismatische spirituele bewegingen en zij vormen dan ook de voornaamste bron van kennis met betrekking tot het jongerenpastoraat.

Binnen de opleiding theologie en binnen de priesteropleiding komt het pastoraat ten aanzien van jongeren niet specifiek aan de orde. Soms zijn er binnen de opleiding, zoals binnen de priesterseminarie en diakenopleiding het Sint-Janscentrum, wel projecten met betrekking tot het roepingpastoraat (zoals bijvoorbeeld het 3 mb-project) maar dit heeft niet specifiek te maken met het jongerenpastoraat. Binnen dit soort projecten ligt de nadruk niet op de aansluiting bij de leefwereld van de jongeren. De opleidingen missen de gemeenschappelijkheid en spiritualiteit die hiervoor noodzakelijk zijn. De opleidingen zijn 'te droog', dat wil zeggen dat ze hoofdzakelijk theoretisch en veel minder subjectief (ingaaand op de belevingswereld van anderen) van aard zijn. In het bisdom wordt het jongerenpastoraat wel beschouwd als een onderdeel met hoge prioriteit maar betrokkenen kunnen niet via een opleiding worden geschoold omdat zij niet genoeg te bieden hebben.

Vorming en bijscholing van degenen die werkzaam zijn in het jongerenpastoraat vindt met name plaats onder toezicht van deze bewegingen. Vanuit het bisdom worden faciliteiten en materialen aangeleverd die via de charismatische bewegingen bij de jongeren terecht komen.

Bisdom Roermond; gesprek op 23-01-2002 met D. Rohling pr. (Hoofd afdeling jongerenpastoraal, aalmoezenier in het jongerenpastoraat).

Professionals

Het jongerenpastoraat is in het bisdom Roermond opgedeeld in vier leeftijdsgroepen: Kinderwerk (8-11 jarigen), Tienerwerk (12-14 jarigen), Juniorenwerk (15-17 jarigen) en Jongerenwerk (18 jarigen en ouder). Voor deze groepen is een drie-jarenplan opgezet waarin staat hoe men de komende drie jaren te werk wil gaan en welke doelstellingen men in deze periode wil gaan verwezenlijken.

Op diocesaan niveau zijn verschillende mensen actief in het jongerenpastoraat. Vanaf februari 2002 zal er een fulltime jongerenwerker actief zijn die zich buiten organisatorische aspecten ook zal gaan bezig houden met de buitendienst van het jongerenpastoraat (het opzetten van jongerenwerk in de parochies, met name gericht op de jongeren van ouder dan 18 jaar). De jongerenwerker wordt geassisteerd door iemand die de secretariële en organisatorische kwesties rond diocesane activiteiten afhandelt (0,4 fte). Er is ook een fulltime tienerwerkster die haar werkzaamheden verdeelt tussen catechese en vorming (0,6 fte) en jongerenpastoraat (0,4 fte). De twee werkgebieden zijn vanwege de raakvlakken met opzet gecombineerd. In het bisdom Roermond probeert men alle verschillende pastorale diensten (en dus ook catechese/vorming en jongerenpastoraat) intensiever te laten samenwerken (gemeenschappelijke activiteiten initiëren). Op diocesaan niveau zijn ook nog twee priesters actief, één in de functie van kapelaan (0,2 fte) en een afdelingshoofd jongerenpastoraat (0,4 fte).

Op dekenaal niveau zijn er geen vaste structuren wat betreft het jongerenpastoraat. Datgene wat er gebeurt, gebeurt met name binnen parochies of binnen samenwerkingsverbanden van parochies. Het bisdom geeft geen specifieke opdracht aan bepaalde pastores om zich te gaan bezig houden met het jongerenpastoraat. Initiatieven moeten door de plaatselijke parochiepastores (en vrijwilligers) zelf worden genomen.

In het bisdom is één studentenpastor werkzaam, in Maastricht.

Beleid

Grootschalige projecten in het bisdom worden op diocesaan niveau georganiseerd (door de beide platformen). Voor alle andere activiteiten van het jongerenpastoraat hanteert men in het bisdom Roermond het subsidiariteitsprincipe: wat in kleine eenheden (parochies/clusters van parochies) gedaan kan worden, dient ook daar gedaan te worden. Vanuit het bisdom wordt gepoogd de parochies zo te sturen dat ze zelf overgaan tot het organiseren van activiteiten. Het bisdom stimuleert de oprichting van jongerengroepen op lokaal niveau door ze materiaal te leveren en de leiders van deze groepen te vormen. De jongerengroepen moeten daarna onderling gaan samenwerken en activiteiten ontplooiën. Met name voor het Tienerwerk is het zwaartepunt steeds meer op lokaal niveau komen te liggen. Er zijn plannen om het Jongerenwerk eenzelfde ontwikkeling te laten doormaken.

Vanuit het bisdom probeert men ook de vrijwilligers op lokaal niveau te activeren. Als zij zich aangetrokken voelen tot het jongerenpastoraat en erin actief worden mondt dit vaak uit in het ontstaan van tiener- of jongerengroepen die meestal eens in de twee weken een catechese- of vormingsavond houden (vaak in combinatie met ontspanning).

Het diocesane beleid wordt niet op grote schaal in de parochies gepresenteerd. Incidenteel gaat de diocesane medewerker van het jongerenpastoraat op bezoek bij de parochies en er vindt ook

wel eens levering van materiaal plaats door het bisdom (met name van de ‘Wegwijzer’, een overzicht van het aanbod aan diocesane activiteiten van het jongerenpastoraat). Het Jongeren Platform gaat ook wel eens naar de parochies om het jongerenpastoraat te promoten (door middel van bijvoorbeeld het organiseren van jongerenavonden en liturgische vieringen). Het uiteindelijke initiatief om iets met het jongerenpastoraat te doen wordt aan de parochies zelf overgelaten.

De toekomst

Het bisdom streeft ernaar het aantal vrijwilligers in het jongerenpastoraat in de toekomst uit te breiden. Men wil de breedtewerking van samenwerkende parochies bevorderen en zo ter plekke het jongerenpastoraat steeds meer initiëren en een eigen gezicht. Het eigenlijke werk van het jongerenpastoraat moet meer en meer in de parochies zelf gebeuren, alleen de grote activiteiten, zoals vormelingsdagen en tienerdagen, moeten op diocesaan niveau worden georganiseerd.

Vrijwilligers

Op diocesaan niveau zijn er naast deze professionals ook nog vrijwilligers die zich inzetten voor het jongerenpastoraat. Daarbij dient men onderscheid te maken tussen vrijwilligers van het Jongeren Platform en vrijwilligers van het Tiener Platform. De vrijwilligers van het Jongeren Platform zijn er voor de jongeren van 18 jaar en ouder. Deze groep, bestaande uit ongeveer 20 vrijwilligers, bestaat al 15 jaar en organiseert de activiteiten voor jongeren met als uitgangsprincipe ‘activiteiten voor en door jongeren’. Het platform heeft vier keer per jaar een algemene vergadering, daarnaast zijn er nog aparte commissies die vaker bijeen komen. Het Tiener Platform bestaat zowel uit een aantal volwassen vrijwilligers (die meestal als jongerenwerkers actief zijn binnen parochies) en een aantal oudere jongeren die op vrijwillige basis diocesane activiteiten organiseren voor met name tieners. Het platform is opgedeeld in blokactiviteiten waarin iedereen op basis van de eigen interesses en kwaliteiten kan kiezen welke activiteiten men mee wil organiseren. Het aantal vrijwilligers dat zich binnen deze platformen inzet is redelijk stabiel, zij worden vooral geworven onder deelnemers van activiteiten die de platformen organiseren.

Binnen de pastorale teams in de parochies zijn ook wel eens catechisten betrokken bij de uitvoering van het jongerenpastoraat. Deze catechisten zijn afkomstig van de catechistenopleiding ‘KaiRos’, een vierjarige opleiding voor vrijwilligers (met eens in de twee weekenden les op onder andere theologisch, filosofisch en pastoraal gebied). Vrijwilligers die deze opleiding afronden worden benoemd door de bisschop en krijgen, afhankelijk van hun interesses en aandachtsvelden, een taakgebied binnen de parochies.

Opleidingseisen en bijscholing

Buiten de pastores hebben degenen die als professional in het jongerenpastoraat werken niet noodzakelijk een theologische opleiding gevolgd. Buiten het bisdom om (bijvoorbeeld in Aken) worden cursussen gegeven die werknemers zonder theologische opleiding de theologische en praktische vaardigheden kunnen aanleren die van toepassing zijn voor het jongerenpastoraat. De jongerenwerkers dienen met name een brede kijk op onze maatschappij te hebben, met oog voor de gedachtestromingen die onder jongeren leven. Een pedagogische (affectieve vaardigheden) en filosofische invalshoek is van belang om in te kunnen spelen op de grote verscheidenheid onder jongeren. Jongerenwerkers moeten goed kunnen uitdragen waar ze met betrekking tot het geloof voor staan en dat oprecht doen overkomen. Deze bekwaamheden zijn belangrijker dan het hebben gevolgd van een theologische opleiding.

In de theologische opleidingen is meer aandacht gewenst voor het jongerenpastoraat. De opleidingen moeten zich richten op de praktijk van het jongerenpastoraat en investeren in het aanreiken van concrete werkvormen.

Voor de vrijwilligers in de parochies zijn er geen speciale cursussen of bijscholingsprogramma's die van toepassing zouden kunnen zijn voor de uitoefening van hun taken in het jongerenpastoraat. Voor de vrijwilligers van het Tiener Platform en van het Jongeren Platform zijn er bijscholingsmogelijkheden die algemeen van aard zijn (dus niet specifiek gericht op het jongerenpastoraat). De thema's die aan de orde komen hangen vaak samen met activiteiten die georganiseerd gaan worden en ze worden vaak gecombineerd met liturgische activiteiten.

Charismatische bewegingen

Een deel van de jongeren voelt zich niet meer thuis bij parochies en heeft zich aangesloten bij charismatische bewegingen. Voor hen zijn parochies vaak te kleinschalig van aard waardoor er onvoldoende gemeenschapsgevoel ontstaat en er weinig ruimte is voor de spiritualiteit van de jongeren. In het algemeen kan men stellen dat jongeren zich steeds minder verbonden voelen met één specifieke parochie en juist meer aan grotere regionale/landelijke (charismatische) bewegingen. Hierdoor kan het voorkomen dat het minder overzichtelijk wordt welke jongeren nog actief zijn binnen het jongerenpastoraat en bewegingen die daaraan verwant zijn en dat ze hierdoor, vanuit het bisdom, moeilijker te bereiken zijn. Het is van belang op de juiste plekken de juiste contactpersonen te hebben die 'feeling' hebben om jongeren te bereiken en het diocesane beleid ten aanzien van het jongerenpastoraat kunnen overdragen.

Deel 2: Jongerenpastoraat in de theologische opleidingen (RESPONZ)

In december 2000 zijn er vanuit de BCJJ (nu LWJ) brieven uitgegaan naar verschillende theologische faculteiten en seminaries in Nederland, met daarin het verzoek in te gaan op de vraag wat de diverse opleidingen bieden aan scholing (modulen) die betrekking hebben op het jongerenwerk. Een aantal van de seminaries hebben hierop gereageerd, evenals de Theologische Faculteit Tilburg.

De Katholieke Theologische Universiteit te Utrecht, Fontys Hogescholen te Tilburg en de Katholieke Universiteit Nijmegen zijn begin dit jaar vereerd met een persoonlijk bezoek van ondergetekende. Centrale vraag bij deze interviews was:

Wat kunnen de theologische opleidingen bieden aan niet-theologisch geschoolde professionals in het jongerenpastoraat?

Onnodig te zeggen, dat deze vraag een lijst aan deelvragen opleverde, die in de gesprekken met de desbetreffende opleidingen dan ook zijn voorgelegd aan hen.

2.1 Vragenlijst

Is er bijscholing mogelijk voor niet-theologisch geschoolden welke werkzaam (willen) zijn in het jongerenpastoraat?

- Zijn er kortlopende cursussen voor mensen die werkzaam willen zijn binnen het jongerenpastoraat?
- Zo ja, welke en hoe is dit vormgegeven?
- Zijn er postdoc cursussen / vakken te volgen?
- Welke voorkennis / opleiding is er vereist? Ook andere opleidingen dan theologie, zoals pedagogiek voldoende voorkennis?
- Hoe worden de cursussen onder de aandacht gebracht van de mensen die hiervoor belangstelling zouden kunnen hebben?
- Zijn er met betrekking tot deze (evt.) cursussen contacten met de bisdommen over de inhoud ervan?
- Reiken de bisdommen cursussen aan?

Hoe wordt er binnen de opleiding zelf aandacht gegeven aan mensen die werkzaam willen zijn binnen het jongerenpastoraat / als jongeren pastor?

- Wordt er aandacht aan besteedt in de BA-fase?
- Specialisatie in de MA-fase?
- Is er belangstelling van de student voor vakken welke betrekking hebben op het jongerenpastoraat?
- Hoe weet / meet men dat?
- Worden deze studenten “doorverwezen” naar de lerarenopleiding?
- Is er contact met de bisdommen over het aantal afgestudeerden dat zij nodig achten voor de vervulling van vacatures binnen het jongerenpastoraat?

Indien de benodigde kennis aanwezig is binnen de lerarenopleiding inzake het jongerenpastoraat, ligt hier dan een mogelijkheid om cursussen aan te bieden voor niet-theologisch geschoolden die werkzaam (willen) zijn in het jongerenpastoraat?

Extra vraag

KUN

Titus Brandsma instituut.

- Wat biedt zij op het gebied van cursussen inzake het jongerenpastoraat?

Fontys

Theologisch studiecentrum D’Bruynvis / Theologisch studiecentrum Hengelo.

- Wat bieden zij op het gebied van jongerenpastoraat?
- Ook voor niet-theologisch geschoolden toegankelijk?

2.2 Resultaten per theologische opleiding

Katholieke Theologische Universiteit te Utrecht

Bron: Studietoelichting Drs. Th. C. van Amerongen

Er bestaat aan de KTU de mogelijkheid een verkorte opleiding theologie te volgen. Voltijd neemt deze nog wel vier jaar in beslag (deeltijd zeven jaar). Vereiste is dat men minimaal HBO heeft afgerond binnen welke opleiding dan ook.

Om postacademisch onderwijs te kunnen volgen heeft men minimaal HBO theologie als vooropleiding nodig.

Binnen de opleiding aan de KTU komen geen vakken aan de orde die het jongerenpastoraat thematisch aan de orde stellen.

Ook binnen het algemene kader van het pastorale jaar zijn er hoogstens op indirecte wijze specialisaties te vinden die hieraan tegemoet kunnen komen. De student kan namelijk zelf een soort van specialisatie creëren met betrekking tot het jongerenpastoraat door de verplichte stage en door het onderwerp van de doctoraal scriptie. Geopperd wordt, dat de studenten in kwestie hier nog wat vakken om heen kunnen volgen, zoals godsdienstsociologie, kerksociologie en praktische theologie. Men zou ook nog kunnen denken aan parochiecatechese. Echter, deze vakken zien slechts zijdelings op jongeren. Bijvoorbeeld bij het vak parochiecatechese wordt aandacht geschonken aan het vormsel en de voorbereiding hierop. Voor het overige deel wordt aan dit vak op “algemene wijze” vorm gegeven. (Als voorbereiding op het basispastoraat.)

Binnen de lerarenopleiding is er nog het vak theologie en catechese. Dit vak geeft aandacht aan ontwikkelingspsychologie.

Studenten die zich bezig willen houden met jongeren, zouden terecht kunnen binnen de lerarenopleiding, zodat ze hierna les kunnen geven aan een middelbare school. Een deel van deze opleiding schenkt aandacht aan communicatie naar jongeren toe (hoe brengt men geloofszaken over).

Vakken die men interessant vindt inzake het jongerenpastoraat (hier al dan wel of niet direct betrekking op hebbend), kunnen gevolgd worden door personen die interesse hebben in dat vak, door middel van contractsonderwijs. Natuurlijk zijn wel de gebruikelijke toelaatbaarheidseisen van toepassing.

Aan de KTU is een nieuw instituut verbonden; Luce. In eerste instantie is Luce in het leven geroepen om basispastores te kunnen begeleiden. (Om hen een mogelijkheid te geven om continu te kunnen blijven leren.) Wellicht dat in de toekomst ook niet-theologisch geschoolden gebruik kunnen maken van het aanbod van Luce. Deze mogelijkheid en ook het grootste deel van het vaste aanbod moeten echter nog ontwikkeld worden. Vraag naar modules binnen Luce voor niet-theologisch geschoolden zou in de toekomst kunnen leiden tot een aanbod voor deze personen.

Alle bisdommen hebben overigens hun wensen kenbaar kunnen maken over de invulling van het (nog te ontwikkelen) cursusaanbod. Het jongerenpastoraat is hier niet ter sprake gekomen.

Vanuit de studenten blijkt er weinig vraag te zijn naar vakken betrekking hebbend op het jongerenpastoraat. Vanuit het werkveld al evenmin. Voor de vervulling van vacatures vraagt men vanuit de Bisdommen toch naar basispastoraat en niet naar jongerenpastoraat.

Katholieke Universiteit Nijmegen **Faculteit der Theologie**

Bronnen: Directeur Onderwijs Dr. P. Valkenberg
Coördinator Pastorale studies Dr. C. Sterkens
Coördinator van de lerarenopleiding Dr. P. Vermeer

Er zijn meerdere mogelijkheden / gelegenheden om binnen de faculteit vakken te volgen. Zo kan men als toehoorder vakken volgen die men interessant vindt. Dit is echter niet een faciliteit die men al te zeer promoot. Men wil namelijk voorkomen, dat er op een goed moment vakken zijn die gevolgd worden door bijvoorbeeld vier studenten en twintig toehoorders. Toehoorders zijn vaak als los zand en zijn enkel consumptief.

Dan is er nog het postacademisch onderwijs (PAO). Dit is echter alleen toegankelijk voor mensen die al een theologische opleiding hebben afgerond. Binnen de pastorale studies (postacademisch) wordt eens in de twee jaar een specialisatie op het gebied van jongerencatechese aangeboden en wel binnen pastorale studies II. Vereisten hiervoor zijn echter, dat men de theologische opleiding heeft afgerond als ook pastorale studies I. Tevens moet men minimaal drie jaar praktische ervaring hebben opgedaan in het pastorale veld. In theorie zou het kunnen, dat iemand wordt toegelaten die niet voldoet aan deze vereisten. Men zou zo iemand dan onderwerpen aan een screening. Maar men gaat er niet van uit, dat dit in de praktijk ook zal voorkomen, daar men het niveau hoog wil houden en het maar de vraag is of zo iemand wel mee zou kunnen komen binnen de groep.

Verdere vakken die (specifiek) gericht zijn op jongeren, zijn er binnen de faculteit niet, ook niet binnen het basiscurriculum.

Wel is er de Master Spiritualiteit. Deze is toegankelijk voor mensen die een andere opleiding dan theologie of religiestudies hebben afgerond. Dit sluit echter niet aan bij mensen die werkzaam willen zijn binnen het jongerenpastoraat, daar deze Master minder kerkelijk gericht is.

Vakken binnen de theologische opleiding als pastoraal theologie zijn overigens sterk onderzoeksgericht. Wanneer deze vakken interessant zouden kunnen zijn voor jongerenwerkers, dan moet men wel beschikken over een methodische voorkennis. Wellicht dat men zou kunnen volstaan met voorkennis verkregen middels een andere studie binnen de sociale wetenschappen. Op deze manier heeft men dan in ieder geval al een deel van de benodigde methodische kennis in huis. Of dit ook daadwerkelijk voldoende is, zou men kunnen toetsen.

De lerarenopleiding is een postdoctorale en interfacultaire studie. Vereist is logischerwijs dus het doctoraal. Echter, vakken die gericht zijn op het jongerenpastoraat, worden hier niet gedoceerd. Didactische vakken zullen vanzelfsprekend wel aan de orde komen binnen de lerarenopleiding.

Tot slot is er een nieuwe Master in ontwikkeling, de Master Interreligieuze Educatie en Management. Een vaststaand programma is hier nog niet voor, maar het zou misschien interessant kunnen zijn deze Master in de gaten te houden, in het kader van het jongerenpastoraat.

Contacten met de bisdommen zijn er alleen zo ver het opleidingsvereisten betreft voor pastorale werkers in het algemeen en niet specifiek voor het jongerenpastoraat.

Het Titus Brandsma instituut richt zich met name op het gebied van spiritualiteit. Bovendien valt dit instituut ook buiten de faculteit.

Fontys Hogescholen HBO Theologie en Levensbeschouwing

Bron: Studiecoördinator Drs. H. Rijksen

Het is mogelijk om als contractstudent modules te volgen binnen de bestaande leerplannen. Als voorkennis is vereist dat men eerst een basispakket volgt, bestaande uit vier modules. Verder kan een ieder aanschuiven, mits men beschikt over voldoende niveau (dit test men aan de hand van een soort examen).

Echter de modules binnen de bestaande leerplannen hebben niet specifiek betrekking op het jongerenpastoraat / op jongerencatechese. (Ook niet binnen de lerarenopleiding.)

De belangstelling voor dergelijke modules leeft niet echt onder de studenten. Slechts zeer zelden hoort men de (aankomend) student er over spreken bij de intake. Wanneer men bij de stage in aanraking is gekomen met het jongerenpastoraat, komt het iets vaker voor dat de student belangstelling toont in dergelijke vakken.

Men werkt binnen Fontys met differentiaties. Dit houdt in, dat wanneer de student zich bijvoorbeeld wil toespitsen op volwassenencatechese, men het programma zo maakt, dat dit voor de student ook mogelijk wordt. De stage stemt men daar op af, de leerplanonderdelen worden in die richting ingedeeld, het eindwerkstuk gaat die richting in. Hetzelfde geldt voor mensen die het jongerenpastoraat in willen. Dan maakt men daar een persoonlijk programma voor.

De student moet echter wel zelf meewerken aan dit persoonlijke programma. Van de student wordt verwacht, dat hij / zij actief meedenkt en –zoekt naar bijvoorbeeld literatuur en zelf de nodige contacten legt voor een stage en dergelijke.

Ooit is er een subroute jongerenpastoraat ontwikkeld, een opleidingsplan in een gedifferentieerde route. Een vaststaande route, welke een verdergaande uitwerking gaf aan het jongerenpastoraat, dan dat mogelijk is voor individuele studenten. (Zoals de differentiatie omschreven in de vorige alinea.)

Deze subroute is destijds aangekaart bij de bisdommen, maar door gebrek aan reactie van die zijde is van de subroute niets meer terecht gekomen, tot grote spijt van Fontys Hogescholen.

De bisdommen doen aan Fontys overigens ook geen mededeling over het aantal vacatures die binnen het jongerenpastoraat vervuld moeten worden, of hoe deze ingevuld dienen te worden.

Aan Fontys zijn een tweetal studiecentra verbonden, te weten:

Theologisch studiecentrum D’Bruynvis en het Theologisch studiecentrum Hengelo.

Het is mogelijk hier nascholing te creëren, ook voor niet-theologisch geschoolden. Indien voldoende mensen (binnen een bepaalde groep) dit willen, dan wordt hiervoor meteen een program gemaakt. De ontwikkeling van het program zal binnen het studiecentrum plaatsvinden in overleg met de vrager. De klant vraagt en zij maken het. Voorwaarde is wel, dat het financieel te verantwoorden is, door les gelden, subsidie of op andere wijze.

Een verdere voorwaarde die men stelt, is dat het wel ergens over moet gaan, het moet inhoud hebben en men wil werken met goede methodieken. Het levensbeschouwelijk besef van mensen moet hier overeind gehouden casu quo versterkt kunnen worden.

Op deze wijze zijn hier kortlopende cursussen mogelijk.

Theologische Faculteit Tilburg

Bronnen: Prodecaan-onderwijs prof. Dr. J. Jacobs

Coördinator Centrum voor Religieuze Communicatie drs. J. Körver

In een brief aan de (toenmalige) BCJJ van de prodecaan-onderwijs van de TFT, d.d. 02 februari 2001, kan men lezen, dat er aan de TFT enkele cursussen worden gegeven voor personen die als jongerenpastor aan de slag willen. Het betreft de volgende cursussen:

- Parochiecatechese. Hier wordt onder meer aandacht besteedt aan jeugdcatechese en op sacrament gerichte catechese als de eerste communie, vormsel en het huwelijk. Praktische Vorming Pastoraat, hierna PVP
- Practicum gespreksvoering. Hier wordt onder andere aandacht besteed aan gespreksvaardigheden om met jongeren te kunnen communiceren inzake religieuze aangelegenheden. Universitaire Lerarenopleiding Godsdienst en Levensbeschouwing, hierna UniloG/L
- Catechetiek. Men gaat hier specifiek in op het religieus bewustzijn van jongeren en de geloofscommunicatie door jongeren. (UniloG/L)

Deze vakken zijn echter niet zomaar toegankelijk. Voorkennis is bij deze vakken vereist. Zowel aan de PVP als aan de UniloG/L dient een onderwijstraject te worden doorlopen van propedeuse, basisdoctoraal en specialisatie.

Wel komt men binnen dit traject een aantal vakken tegen die ook ingaan op geloofsbeleving en religieuze communicatie bij jongeren. Echter, dit is hier niet het hoofddoel.

Het contractsonderwijs staat open om dit traject te doorlopen. In principe is men dan een toehoorder van de colleges en in overleg met de betreffende docent mag men ook tentamen doen. Voor de eerder genoemde vakken is en blijft echter vereist, dat men beschikt over de benodigde relevante voorkennis. Ook wanneer men de vakken enkel wil volgen, zonder dat men de wens heeft het vak af te sluiten met een tentamen.

Het Centrum voor Religieuze Communicatie (CRC) biedt Postacademisch Onderwijs (PAO), voor mensen die een opleiding theologie hebben gehad, maar ook zij die als professional in

pastorale zorg of geestelijke begeleiding werkzaam zijn met een andere (academische) opleiding, aldus drs. J.W.G. Körver, coördinator van het CRC. Naast een vast aanbod, levert het CRC ook cursussen op maat.

Inzake de Seminaries

Vronesteyn Centrum voor Priesteropleiding, Bisdom Rotterdam

Bron: Rector Dr. H. Flohr

Geen programmadelen inzake het jongerenpastoraat. Wel bevordert men de deelname aan diverse “jongerenactiviteiten”. Zie brief aan de BCJJ van Dr. H.C. Flohr, rector, d.d. 05 – 01 – 2001.

Sint Janscentrum Priesteropleiding, 's-Hertogenbosch

Bron: prof. Dr. S. van Calster

Jongeren- en jeugdpastoraal komen hier op drie plaatsen aan de orde. Zie brief aan de BCJJ van Prof. Dr. S. van Calster, namens de rector, d.d. 10 – 01 – 2001. In de brief wordt dit als volgt nader gespecificeerd:

1. Een hoor- en werkcollege in het derde jaar theologie: 1 semester, 2 uur per week.
2. In het tweede jaar theologie bij het practicum catechese (wekelijks)
3. Bij de supervisie van de catechese.

Ariënskonvikt Priesteropleiding, Aartsbisdom

Bron: Rector Drs. N. Schnell

Geen specifieke vakken of stages gericht op het jongerenpastoraat binnen de opleiding. Het grootste deel van de theologische en pastorale vorming, verkrijgen de studenten aan de KTU! (Vergelijk gesprek met Katholieke Theologische Universiteit te Utrecht, Studiecoördinator Drs. Th. C. van Amerongen) Zie brief aan de BCJJ van Drs. N.M. Schnell, rector, d.d. 11 – 01 – 2001.

Rolduc Grootseminarie, Kerkrade

Bron: Rector Mgr. Dr. J. Vries

Binnen diverse vakken en diverse activiteiten komt hier het werken met jongeren aan bod. Let wel, niet voor het vierde jaar. Zie brief aan de BCJJ van Mgr. Dr. J. Vries, rector, d.d. 16 – 01 – 2001. Een overzicht:

1. Scholing:
 - Godsdienstpedagogiek (jaren IV en V, 24 uur)
 - Psychologie en pedagogiek. Levensloopspsychologie (jaren IV en V, 24 uur)
 - Parochiële catechese en jeugdwerk (jaar VII, 6 uur)
 - Jongerenpastoraal (jaar VII, 2 uur)
 - Roepingenpastoraal (jaar VII, 2 uur)
2. Stage:
 - Basisschoolcatechese (jaarstage)
 - Stagen in kerkelijke jongerengroep (jaarstage)
 - Stage in jeugdkampen (zomerstage)
3. Supervisie
 - Toegepaste godsdienstpedagogiek en catechesesupervisie (jaar IV, 24 uur)
 - Catechesesupervisie (jaar VII, 12 uur)

2.2 De resultaten van de theologische opleidingen samengevat

Uit de verkregen reacties blijkt, dat er slechts een heel beperkt aantal vakken gedoceerd wordt die specifiek gericht op jongeren(werk), en als dit al het geval is, hiervoor de nodige voorkennis vereist is. Het basispakket ziet namelijk in het geheel niet op jongerenpastoraat, maar levert wel kennis die in een later stadium nodig wordt geacht om de vakken te kunnen volgen die eventueel wel betrekking hebben op het jongerenpastoraat. De voorkennis dient vaak verkregen te worden binnen de opleiding zelf, in de vorm van een voortraject.

Indien gewenst, kan men die vakken aan de theologische faculteiten volgen middels contractonderwijs. Let wel, men moet dan wel bereid zijn ook het voortraject af te leggen.

Als student aan een van de theologische faculteiten, heeft de student aan Fontys Hogescholen de meeste mogelijkheden zich toe te spitsen op het jongerenpastoraat, doordat men daar werkt met gedifferentieerde leerplannen. Zaak is, dat dit van de student zelf uit komt. Het is echter zo, dat de studenten niet een duidelijke belangstelling aan dag leggen, om de richting van het jongerenpastoraat te kiezen.

Bij de seminaries valt vooral Rolduc positief op, doordat daar een redelijk aantal vakken en activiteiten te volgen zijn door de student, die betrekking hebben op jeugd en jongeren. Ook hier moet men wel in het achterhoofd houden, dat dit pas in latere jaren binnen de studie aangeboden wordt.

In het algemeen kan gesteld worden, dat specialisatie op het gebied van het jongerenpastoraat voor theologiestudenten verkregen moet worden door eigen initiatieven. De studenten die hierin geïnteresseerd zijn, moeten hier zelf een draai aan geven door de keus van hun stage(plaats) en hun scriptie. (Met misschien nog hier en daar een paar vakken erbij die zijdelings zien op jongerenwerk.)

Overigens hebben noch de academische - noch de HBO opleiding(en) contact met de bisdommen inzake de vacatures in het jongerenpastoraat en hoe deze inhoudelijk vormgegeven zouden moeten worden. De bisdommen gaan met betrekking tot vacatures en de inhoudelijke aspecten ervan alleen in op het basispastoraat.

Aan diverse opleidingen zijn instituten verbonden, die misschien wat meer mogelijkheden bieden voor de niet theologisch geschoolde jongerenwerker. Zo is aan de TFT het Centrum voor Religieuze Communicatie verbonden, aan Fontys Hogescholen het Theologisch studiecentrum D'Bruynvis en Theologisch studiecentrum Hengelo, aan de KTU het onlangs opgerichte Theologisch Instituut voor Postinitieel Onderwijs en Praktijkonderzoek, Luce. Deze instituten hebben in beginsel een vaststaand program aan cursussen, maar sluiten geen van allen uit, dat zij (wellicht in de toekomst) cursussen kunnen verzorgen voor de niet- theologisch geschoolde jongerenwerker op aanvraag van een groep. Hier zou de niet-theologisch geschoolde bijscholing kunnen krijgen.

Samenvatting en enkele aandachtspunten

Samenvatting

Het doel van deze studie was te komen tot een inventarisatie van jongerenpastoraat als geformaliseerd professioneel taakveld in de bisdommen en als regulier en incidenteel aandachtsveld in de theologische opleidingen, met als uiteindelijke doelstelling een beeld te krijgen van de vraag naar en het aanbod van gespecialiseerde jongerenpastores en de vervulbaarheid van vacatures terzake.

De inventarisatie laat zien dat jongerenpastoraat binnen de bisdommen een belangrijk aandachtsveld wordt gevonden, waaraan in een aantal gevallen zelfs prioriteit is toegekend. Deze prioritering wordt niet weerspiegeld in een groot aandeel van de beschikbare formatie specifiek toegewezen aan het jongerenpastoraat als apart vakgebied binnen het professionele pastoraat. In de praktijk wordt het jongerenpastoraat veelal opgevat als één van de vele aspecten van het integraal basispastoraat, op een vergelijkbare manier als het ouderenpastoraat, ziekenpastoraat en andere vormen van doelgroepenpastoraat. Zeker in de uitvoering wordt een beroep gedaan op c.q. worden initiatieven afgewacht van vrijwillige kaderleden, veelal de jongeren zelf ('voor en door jongeren'). Wel komt het geregeld voor dat basispastores een specifieke taakstelling of zelfs opdracht hebben om aandacht te besteden aan het jongerenpastoraat. Het aantal professionals specifiek aangesteld als pastoraal jongerenwerker dan wel als dekenaal of diocesaan beleidsmedewerker jongerenpastoraat is echter betrekkelijk gering. Dit houdt in dat er nauwelijks gesproken kan worden van een kwantificeerbare vraag naar gespecialiseerde jongerenpastores.

Eén en ander spoort met het beeld dat de theologische opleidingen verschaffen: hier wordt nauwelijks specifiek aanbod gerealiseerd inzake jongerenpastoraat. In de basispakketten wordt binnen enkele opleidingen enige aandacht besteed aan het werken met jongeren en/of de ontwikkeling van jongeren, hetzij in aparte vakken, hetzij als nevenonderwerp in reguliere vakken zoals catechese. De academische en hoger-beroepsopleidingen kennen allen de lerarenopleiding, welke uiteraard niet op het pastoraat is gericht, maar waarin wel vakken als didactiek en ontwikkelingspsychologie hun plaats hebben. Binnen de pastorale variant zijn er echter geen vaste specialiseringsroutes die opleiden tot jongerenwerker. Wel kunnen studenten zich via stage, scriptie en andere op de persoonlijke voorkeur aangepaste pakketsamenstellingen specialiseren. In de praktijk wordt hiervan heel weinig gebruik gemaakt; het basispastoraat als zodanig heeft ook bij studenten veelal de voorkeur.

Voorts is bij de opleidingen niet veel expliciete behoefte gebleken vanuit de bisdommen inzake jongerenpastoraat. Er is bij hen ook geen behoefte vanuit de bisdommen bekend naar systematische na- of bijscholingsmogelijkheden in de vorm van contract- of maatonderwijs voor pastorale professionals die werkzaam zijn in het jongerenpastoraat, theologen of niet-theologen. Dit is opvallend in vergelijking met het brede aanbod van cursussen voor vrijwillige jongerenwerkers. In principe lijken er, indien er een duidelijke behoefte vanuit de bisdommen zou blijken, bij de opleidingen wel mogelijkheden voor na- en bijscholing van professionals te zijn, al zullen opleidingen in het geval van niet-theologisch geschoolde professionals vooraf wel een zorgvuldige screening van het niveau en de ervaring van betrokkenen noodzakelijk achten, en dient er in alle gevallen duidelijkheid te zijn over de wijze van financiering van het betreffende scholingsaanbod.

Enkele aandachtspunten

Communicatie

Wat opvalt is dat er over jongerenpastoraat als beleidsveld met prioriteit betrekkelijk weinig communicatie plaats lijkt te vinden tussen bisdommen en het landelijk beleidsniveau, tussen bisdommen onderling en tussen bisdommen en theologische opleidingen. Intensivering van communicatie kan zinvol zijn met name om doelstellingen en methoden beter met elkaar in overeenstemming te brengen en vandaar uit eventuele scholingsbehoeften af te leiden.

Doelstellingen

Er lijken verschillende opvattingen mogelijk over wat de feitelijke c.q. wenselijke doelstellingen zijn van jongerenpastoraat, zowel in de opzet als in de uitvoering:

- catechetisch: leren en bewust worden over bijbel en geloof, normen en waarden;
- diaconie: ondersteunen van jongeren als groep, vergelijkbaar met ouderen, zieken, etc. in hun alledaagse leven en bewustwordingsproces, bij bijzondere moeilijkheden;
- kerk- en gemeenschapsopbouw: jongeren beschouwen en behandelen als deel van de kerkelijke gemeenschap, hen betrekken bij die gemeenschap, bevorderen dat zij verantwoordelijkheden nemen en betrokken zijn bij het parochieleven of kerkelijk leven.

Vanzelfsprekend lopen dergelijke doelstellingen in de praktijk door elkaar en is het mogelijk noch wenselijk ze exact te scheiden. Onduidelijkheid over de doelstelling(en) en methoden kan echter leiden tot begripsverwarring: onduidelijkheid over te hanteren werkmethoden, onduidelijkheid over welke effecten gemeten, bereikt en beoogd worden en tenslotte zelfs mogelijke onderlinge belangentegenstellingen tussen betrokken partijen: jongeren, vrijwilligerskader, pastores, beleidsadviseurs en kerkelijke leidinggevenden. De doelstelling die, al dan niet expliciet geformuleerd, gekozen wordt kan niet los gezien worden van het perspectief van waaruit men naar jongeren kijkt:

- vanuit jongeren zelf: wat hebben zij nodig, hoe kan de parochie/kerk helpen (diaconie);
- vanuit het religieus erfgoed: hoe kan dit voor jongeren toegankelijk worden, hoe kan de kerk/parochie dat ontsluiten en overdragen (catechese);
- vanuit de parochie/kerkelijke gemeenschap (hoe kan deze voortbestaan, jongeren zijn hierbij noodzakelijk).

Wellicht meent de één dat de ene doelstelling niet haalbaar is zonder tegelijk aan de andere te werken, ervaren sommige anderen de doelstellingen als strijdig met elkaar, of moet geconstateerd worden dat sommige doelstellingen niet vallen onder het dominante perspectief van de kerkelijke organisatie, namelijk dat van de krimpende kerkelijke organisatie in een seculariserende omgeving.

Formatiebeleid jongerenpastoraat

Het formatiebeleid lijkt althans meer vormgegeven vanuit de behoeften van het basispastoraat: wie is nu waar nodig in de parochie en hoe kan het bekostigd worden, dan vanuit een pastoraal programma: hoe kunnen zoveel mogelijk middelen worden ingezet om jongeren langs diverse wegen kennis te laten maken met en te betrekken bij de kerk. Het vrijmaken van middelen voor de aanstelling van specifieke jongerenpastores lijkt vanuit dit perspectief geen prioriteit te hebben.

Basispastores, niet-theologen en vrijwilligers

Er zijn echter ook andere wegen mogelijk om de aandacht voor en bekwaamheid van pastorale professionals in het werken voor en met jongeren te vergroten, zoals de na- of bijscholing van

basispastores. Ook kan overwogen worden om *niet-theologisch geschoolde krachten* aan te stellen voor de organisatie en de uitvoering van jongerenwerk. Enkele bisdommen hebben hiermee reeds ervaringen opgedaan of zijn voornemens dergelijke benoemingen mogelijk te maken. De vraag is wel, welk gewicht wordt toegekend aan de verschillende criteria voor aanstelling: inhoudelijke deskundigheid (pedagogisch, psychologisch etc.) terzake van jongeren, respectievelijk geloofsbetrokkenheid, al dan niet gevormd vanuit activiteiten in katholieke jongerenbewegingen. Tenslotte is een mogelijkheid het jongerenwerk in belangrijke mate door *vrijwilligers* te laten uitvoeren. Het binnen sommige bisdommen gehanteerde ‘voor-en-door-jongeren principe’ terzake van het vrijwilligerskader biedt mogelijkheden om jongeren zelf bij het jongerenpastoraat te betrekken. Opgemerkt moet worden dat dit principe op den duur tevens zou kunnen leiden tot het bereiken van een slechts betrekkelijk smalle, bij de katholieke (al dan niet charismatische) jongerenbeweging aangesloten of daarin geïnteresseerde groep jongeren, en niet zozeer - zoals wellicht juist gewenst wordt - tot het bereiken van een brede en divers samengestelde doelgroep van jonge mensen met een katholieke achtergrond.

Categoriaal pastoraat

Tot slot moet bedacht worden dat er buiten het basispastoraat twee groepen katholieke pastores van aanzienlijke omvang werken die specifieke ervaring hebben met jongeren: *studentenpastores* (tezamen 17,0 fte) en *justitiepastores* (in heel Nederland mogelijk enkele tientallen). Beide groepen werken weliswaar met specifieke subgroepen, namelijk hoog-opgeleide “oudere” jongeren respectievelijk gemiddeld laag-opgeleide, meest mannelijke, voor een aanzienlijk deel allochtone jongeren. In het eerste geval zal de doelstelling van pastoraat veelal catechetisch/diaconaal zijn, in het tweede geval voornamelijk pastoraal/diaconaal van aard. Hebben de pastores werkzaam met deze groepen jongeren voldoende toerusting vanuit hun opleiding, voldoende mogelijkheden tot na- of bijscholing, voldoende duidelijkheid en afstemming over doelstellingen en methode? Wat kunnen deze pastores op grond van hun ervaringen leren aan basispastores, aan opleidingen en bisdommen?